

KURGUSAL İLE HAKİKAT AYRIMINDA
DİZİ KÜLTÜRÜ

Hazırlayan: Hêja Zerya

Jineoloji Akademi Yayınları

KURGUSAL İLE HAKİKAT AYRIMINDA
DİZİ KÜLTÜRÜ

Hazırlayan: Hêja Zerya

İçindekiler

Giriş	5
A. Dizi kültürü ve hegemonik iktidarla yüzleşmek	7
B. Dizi endüstrisi ile oluşturulan pazar alanı	12
C. Diziler kültürel emperyalizm ve küresel hegemonya aracıdır	14
D. Diziler seyirci tüketici ve iradesi kırılan kitleler yaratır	19
E. Kurgulanan yanlış kötü yaşam yolu ve hakikat yitimi	24
F. İdeoloji-kültür satışından ürün satışına uzanan bir pazar	28
G. İktidar ve güçsüzler arasındaki çelişkiyi silme ustalığı	29
a. Cinsiyetçilik ideolojisinin dizilerde yeniden üretimi	34
Özgürlük arayışını engelleme operasyonları	38
b. Milliyetçilik, militarizm ve şiddet kültürünün dizilerde yeniden üretimi	44
c. Dinciliğin dizilerde yeniden üretimi	48
d. Bilimcilik ve pozitivist bilimin dizilerde yeniden üretimi	50
e. Sınıf ve kır-şehir çelişkilerinin dizilerde kurgulanma biçimi	53
f. Dizilerde yeniden üretilen yaşam felsefesi	57
H. Sanal dünyayı aşarak hakikat yoluna koyulmak	64

Giriş

Dizi kültürü kültür endüstrisi içinde önemli bir yer kaplıyor. Kapitalist modernitenin toplumlara küresel düzeyde hakim kılmak istediği kişilik, yaşam, ilişki ve zihniyet dünyasını pompaladığı en etkili araçlarından biri. Modernite dünyasında etkili olsa da kültürel emperyalizm ve asimilasyon politikalarını özellikle sömürge ülkelerde hayata geçirmenin en ustalıkla sunum aracı... Hakikatten kopararak sanal ve sunulanı gerçeğin yerine geçiren teknolojik illüzyon alanı. TV ya da internet ortamında netflix dizileri başında geçirilen zamanı hesapladığımızda -ki bu ölçümler an an tutulmakta ve topluma ayar vermenin verileri olarak kullanılmakta- bunun ne anlama geldiğini daha net görebiliriz.

Özendirilen sanal alem ile yaşanan gerçek arasındaki uçurum bir yandan psikolojik bunalım bir yandan psikolojik 'rahatlama' kaynağı olmakta. Diziler ideolojisi, sınıfı, cinsi ne olursa olsun herkesi aynılaştırır ve aynı kültürel erozyonda ortaklaştıran, tekleştiren ve kültürsüzleştiren bir sihirbazlık oyunu olarak devreye sokulmakta. Bu oyuna ne kadar geldiğimizi veya ne kadar dışında kaldığımızı bu teknik hokkabazların karşısında geçirdiğimiz zamana bakarak ölçebiliriz.

Hegemonik sistem kadının ve toplumun tüm zamanına hükmetmekte ve yön vermekte. Sömürü düzeni ile emeği ve bedeni ile kendine bağladığı birey ve toplumu 'boş zaman'ı doldurma adı altında sunduğu sanal alemle duygu, düşünce ve yaşam olarak da kendine bağlamakta. Zamanında ustalar buna "boş zamanın kolonileştirilmesi" tanımını getirerek tüm yaşamımızın nasıl kolonileştirildiği gerçeğini ortaya koymuşlardır.

Hollywood kültürü ve dizilerinden Brezilya, Hint, Türk dizilerinin ve diğerlerinin pazarlandığı ülke sayısı ve izleyici olarak 'alıcı' kitlesine baktığımızda kültür endüstrisinin sonuçlarını daha rahat değerlendirebiliriz. Yüze yakın ülkeye pazarlanan dizilerin olduğu ve bazılarının çekildiği ülkeden daha fazla pazarlandığı ülkelerde izlendiği verileri, modernite ve kölelik dünyasına özendirilmenin ve özenmenin boyutlarına işaret ediyor. Giderek alıcısı çoğalan bu pazara ucuz mallar-diziler sunarak kapitalist

moderniteyi Ortadoğu'ya ucuzundan kapaklamak, dinci-cinsiyetçi zihniyeti derinleştirmek isteyen tacir TC ve Türk dizileri de revaçta. Ortadoğu'dan Balkanlar'a, Kafkaslar'a uzanan bir endüstri alanı ile yaşam kurguları pazarlanmakta. Hint dizileri ve Bollywood kültürü ile bölge gericiliği yetmiyormuş gibi uzaktan taşınan klasik aile, kadın-erkek rolleri ile cinsiyetçi sistem ve zihniyet daha da katmerleştirilerek kesin sonuç almak istenmekte. Bir yandan ucu sonuna kadar açık metalaşan duygular, güdüler, bedenler ile modernite kültürü, diğer yandan toplumu aileye hapseden, kadını kapatan geleneksel, feodal, dinci kültürü işleyen senaryolar birbiri ile yarış halinde.

Cinsiyetçilik, dincilik, milliyetçilik, bilimcilik, militarizm ve şiddet yüklü erkek egemen, devlet zihniyetinin bir karabasan gibi insanlığın üzerine nasıl çökertildiğini görmek için dizileri analiz etmek tek başına yeterli. Dizi kültüründe ve diziye dönüşen alıklaştırma programlarında (güldürü, yemek, giysi-gelinlik, evlilik, boşanma, moda, yarışma, spor vb vb) modern kölelik ve egemenlik ilişkilerinin nasıl yeniden yeniden üretilerek toplumsal hafızayı çökertmeyi, özgürlük arayışı ve umudunu tüketmeyi amaçladığını çözebiliriz. Bu kadın-erkek modelleri ve yaşam tarzı pazarının alıcıları içinde sağcı, solcu, devrimci, milliyetçi, dinci bütün kesimlerin buluşuyor olması ve aynılaşması büyük bir sorun. Sistem karşıtları ve yandaşları kültür endüstrisi illüzyonu ile aynı masada oturmakta, yemek yemekte, eğlenmekte, evlenmekte veya aşk yaşamakta, boşanmakta, iktidar olmakta, mafyalaşmakta, ağlamakta, sevinmekte ve kendilerine ortak rol modeller-kahramanlar seçmekte.

Toplumsal çelişkiyi, zamanı ve mekanı silen, sahte dünyalar sunan kültür endüstrisi ve özel olarak dizi kültürüne dönük iradi müdahale bir özgürlük seçeneği olarak önümüzde durmakta. Yoksa köleliğin derinliği kadar iktidar olmanın yaldızlı dünyası da aynı şatafat içinde sunulmakta. Hegemonik iktidarla yüzleşmek saatlerini ekran karşısında veya internet 'alemi'nde (TV, bilgisayar, telefon vb) tüketmenin sonuçlarıyla yüzleşmekten geçiyor. Düşünceden, sevgi ve paylaşımdan uzak, bir saat kitap

okumak, bir konu hakkında düşünmek, tartışmaktan sıkılır hale getirilen birey ve topluma saatlerini bol bol harcama imkanı sunulmakta. Bunun için sistem krizinde zayıf nokta olan kadına özel yer verilmekte ve sınırsız kullanım nesnesi olarak sunulmakta. Toplumsallığımızı, insanlığımızı, kültürel zenginliğimizi, etik-estetik bütünlüğümüzü tehdit eden, özgürlüksüz, umutsuz ve refleksiz kılan bu dünyadan uyanmak farkına varmakla mümkün. Bu pazarın 'alıcısı' olmaktan azade olmakla sanal ve gerçeği ayırt etmek çok alakalı. Bilinçsiz tüketici nesnelere değil bilinçli yaşam ve kültür üretici özneler olmak için bu farkındalığa bir nebze de olsa katkı sunabilmek amacıyla bu konuya eğilmek istedik.

A. Dizi kültürü ve hegemonik iktidarla yüzleşmek

"Tıpkı yaşamın içinde çözülerek eriyen televizyon ya da televizyonun içinde çözülerek eriyen yaşam gibi. Yaşamla televizyon birbirlerinden ayrılması imkansız bir solüsyona benzemektedirler."¹

1980'lerin başında Jean Baudrillard'ın yaptığı bu tespit, anlam ve yaşam gücünün giderek zayıfladığı günümüzde, artan boşluğu doldurmada daha işlevli bir rol oynamaktadır. Televizyon ve dizi endüstrisi, kapitalist modernitenin en karlı alanı olarak, toplum kırım politikasının en etkili aracına dönüşmüş durumdadır. İnternet televizyonun yerini alsa da hala günün önemli bir saati televizyon başında geçirilmektedir. Bu saatlerin çoğu, haber, tartışma programlarına değil, televizyon dizilerine ya da dizilere dönüşen günlük eğlence-yarışma-şov programlarına ayrılmaktadır. Bu oran, sömürge ülkelerde daha da yükselerek, televizyonun dünyaya ve başka yaşamlara 'açılma'nın vazgeçilmez haline geldiğine işaret ediyor. 2017 yılında dünya genelinde yapılan televizyon izleme ölçümlerinde 330 dakika ile Türkiye birinci, 265 dakika ile Japonya ikinci, 261 dakika ile İtalya üçüncü sırada yer alır. 2007'de RTÜK

1. Jean Baudrillard/ Simülakrlar ve Simülasyon, 1982/ Doğu Batı Yayınları, 2011

(Radyo Televizyon Üst Kurulu)'ün Türkiye genelinde yaptığı izleme ölçümlerinde ise, kadınların günlük televizyon izleme ortalaması 4.43 saat iken, yüzde 20'lik bir kesimin de 6 saat veya daha fazla televizyon izlediği tespit edilmiştir.

Televizyon izleme oranında yaşanan düşüş, yeni bir alan olarak internet dizileri/programları ile doldurulmakta veya televizyonda yayınlanan her program ve dizi internete yüklenerek her zaman ve mekanda izlenme koşulu yaratılmaktadır. Eskiden her evde bir televizyon bulunması üzerinden yapılan sosyolojik analizler, günümüzde cep telefonları ile her elde bir televizyon olarak değişime uğramış durumdadır. Buna bilgisayar, tablet gibi internete bağlanan değişik teknik araçları da eklemek mümkündür. Toplumsallıktan koparılan ve parçalanmış birey için, sistem tarafından ihtiyaç haline dönüştürülen ve pompalanan her duygu, düşünce ve arayışa uygun, sayısız konuyu içeren diziler çekilmekte ve yayınlanmaktadır.

Neil Postman, 1990'da televizyonu "öldüren eğlence" olarak tanımlayarak, televizyonun yeni epistemolojinin kumanda merkezi haline geldiğini belirtir. "En ufak çocuklar dahi televizyon izlemekten men edilmezler. En berbat yoksulluk bile televizyondan vazgeçmeyi gerektirmez. En yüce eğitim sistemi bile, televizyonun belirleyiciliğinden kurtulamaz"² der. Çocuk, genç, kadın, yaşlı, işçi, patron, ev kadını, işsiz vb toplumun bütününe ilgilendiren her konu, televizyon aracılığı ile işlenmekte, neyi, nasıl, hangi kaynaklardan öğreneceğimize yön verilmektedir. Duygu ve düşünce dünyamızın kumanda merkezinin televizyon ve yayınlanan film, reklam, program ve diziler haline gelmesi kaçınılmaz hale gelir. Toplumun her kesimine hitap eden ve müptelası haline gelen bu "kutu"nun (eskiden toplumda kutu olarak tanımlanmakta idi, günümüzde ise plazma), toplum üzerindeki etkisi ve sosyolojik sonuçları, her dönem analiz konusudur. Eğlendirirken nasıl bir ölüme sürüklediği; edindiğimiz bilginin, günün her saatinde

2. Neil Postman/ Televizyon Öldüren Eğlence/ Ayrıntı Yayınları

karşısına oturduğumuz dizilerin maddi ve manevi dünyamızı; yaşam biçimi, ilişki, algı ve zihniyet dünyamızı nasıl şekillendirdiği, sualsiz kabullere dönüştüğü, üzerinde durmamız gereken önemli noktalar oluyor.

Televizyonun yaşamın içinde erimesi veya yaşamın televizyon içinde erimesinin ne anlama geldiğini, konumuz itibari ile dizilerin yaşamın içinde erimesi veya yaşamın diziler içinde erimesi boyutuyla derinleştirdiğimizde, karşımıza çıkan çarpıcı sonuçlar hem sorun tespiti hem çözüm üretme açısından önem taşıyor. Devletli sistemi olduğu gibi kabullenen toplumsal kesimlerin yanı sıra, kendine devrimci, demokrat, sosyalistim diyen ve devletli sistemi karşısına almış alternatif toplum ve yaşam arayışı içinde olanların da aynı dizileri yaygın izlemesi düşündürücüdür. Küresel hegemonik sistem karşısında soluk soluğa mücadele yürütenlerin, “zaman öldürmek, kafa dinlemek, hayatın gerçeklerinden uzaklaşmak” gibi gerekçelerle ekran başına geçmesi, modernitenin kültürel sızmalarına kapı aralamak değil midir? Anı anına karşıtlarını yok etmenin, etkisizleştirmenin, kendine benzeştirmenin ideolojik, siyasi, askeri vb yöntem ve saldırılarını kurgulayan egemen sisteme karşı duranların öldürecek zamanı, boş vakti olabilir mi? Hayatın gerçeklerinden uzaklaşma mı, yoksa uzaklaşmaya yol açan nedenlerle mücadele içinde zamanın ruhunu yakalama ve geçip giden zamanların hayfı ile tüm zamanlarını anlamlandırmanın yoğunlaşma yöntemlerini bulma mı? Acaba yaşanan “zihin dinlendirmek” midir, yoksa zihinlerimizi bir sürü çöple dolduran, insanı alıklaştıran kötü duygularla, yanlış bakış açılarıyla zehirleyen bir uyuşturucu müptelası olmak mıdır? Küresel sermaye sisteminin en sistemli ideolojik saldırı aracı olarak donattığı televizyon tekeli ve dizi kültürü ile yaydığı zehirlenmeye, kirlenmeye karşı, aynı ideolojik donanımınla karşı durmamak ne gibi sonuçlar yaratır? Bu ve daha da çoğaltabileceğimiz soruların peşine düştüğümüzde, sıradan bir yaklaşımla geçiştiremeyeceğimiz devasa bir hegemonik sistem kurumlaşması ve saldırısıyla karşı karşıya olduğumuz gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Televizyonun nasıl bir bilgi, yaşam ve kültür üretim merkezine

dönüştüğü; bunun dizi kültürü ile nasıl derinleştirildiği ve günümüzde katettiği yola baktığımızda, kurgunun derinliği ile karşılaşmaktayız. Yine televizyonun yerini alan ve her yerde ve zamanda ulaşılabilen internet ortamındaki netflix dizilerinin yaygınlaşma düzeyi, bu alana yüklenen “kaçak dövüş” olarak tanımlanan özel savaş düzeyini anlama ve aydınlatma zorunluluğumuz vardır. Bu erime-eritme kurgusu kime/kimlere ait ve neyi/neleri amaçlıyor? Bu birbirinin içinde çözülerek erimenin anlamı ve sonuçları, toplum ve bireyin varoluşunda yarattığı tahribat, görünenin çok ötesinde ve uzun vadeli stratejilere bağlanmış durumdadır. Bu erime, çözülme ve birbirinin içinde kaybolma-kaybetmeden kimler, nasıl ve hangi yöntemlerle kazançlı çıktı ve çıkmaya devam ediyor? Sorgusuz, sualsiz her gün, her saat kumanda düğmesine basmadan durmamak, “o”nsuz olamamak, her gün bir dizinin içinde olmak nasıl bir müpteladır ki, her an yaşamlarımıza hükmeden, duygu-düşünce dünyamızı katleden bu aracın, dizi ve diziye dönüşen programların gönüllüsü haline geliyoruz?

Televizyon ve internet dizileri, bu müptela olmada en önemli yeri işgal ediyor. Çoktan bir tanımlama-kavram düzeyine dönüşen, televizyon ve dizi kültürü ayrı bir yere sahiptir ve bu alana büyük yatırımlar yapılmaktadır. 1960’lı yıllarda Theodor W. Adorno, “kültür endüstrisi”³ tanımını yaparak, nasıl bir endüstriyel alanın yaratıldığını ve yaşamlarımız üzerinde nasıl bir hakimiyet ideolojisine dönüştürüldüğünü kapsamlı irdelemiştir. Bu “endüstri” içinde televizyona, film ve dizilere özel vurgu yapar. Baudrillard ise, medya ve modellerin şantajı, şiddeti, baskısı ve saldırısının yanı sıra; “...televizyona özgü o hissedilir, görünmeyen şiddet, gizliden gizliye ele geçiriliyor ve elektrik enerjisi akımına maruz bırakılıyor” diyerek, bu baskının altında, sunulana dönüşme, yer değiştirme durumunu yaşadığımızı belirtir. Burada “her türlü güdümleyici söylevin sırrını oluşturan” bir kaçak

3. Theodor W. Adorno/ Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi, 1963/ İletişim Yayınları

dövüşün kurgulandığını ve “iktidar sahnesinin ortadan kalktığı günümüzde, buna iktidarın sırrı” dendiğini vurgular. Beyin, yürek ve bedenlerimiz, kişilik ve yaşamlarımız üzerinde kurulan gizli tahakküm ve ele geçirme ile iktidarın nasıl silikleştirildiği, görünmez kılındığının sırrına dikkat çeker. Bu sırrı ve kaçak dövüşün anlamı ve yöntemlerini çözümlediğimiz oranda, esas kurgunun amacını da ortaya çıkarabiliriz.

Toplum karşıtlığının en gelişmiş sınıfa dönüştüğünü belirten Abdullah Öcalan, burjuvazinin toplumdırımı, soykırımı iki yolla yürüttüğünü dile getirerek; “Birinci yol, ulus-devlet ideolojisi ve iktidar kurumlaşmasıyla toplumun tüm gözeneklerine kadar kendisini militarizm, savaş olarak dayatmasıdır”⁴ der. Bunu, “İktidarın devletle bütünleşerek topluma karşı topyekün savaşı” olarak tanımlar. Burjuvazinin toplumu başka türlü yönetemeyeceğini iyi bildiğini dile getiren, ikinci yolun; “20. yüzyılın ikinci yarısında patlama gösteren ‘medya ve bilişim’ devrimiyle birlikte hayata geçirilen hakiki toplum yerine, hayali, sanal toplum yaratma eylemi” olduğunu söyler. Bunu da “medyatik bilişimsel bombalama savaşı” olarak tanımlar. Son yarım yüzyılın bu ikinci savaş biçimiyle başarıyla yönetildiğini vurgular ve; “Hayali, sanal, simulakr toplum gerçek toplumsal doğa yerine geçtiğinde, öyle sanıldığında toplumdırım rolündedir” der.

21. yüzyılda hakimiyet ideolojisi olan kültür endüstrisi, ile öldüren eğlence, her türlü güdümlenici söylevin sırrını yüklenerek, temel bilgi ve yaşam kaynağımız haline getirilmek istenmektedir. Abdullah Öcalan’ın medyatik bilişimsel bombalama savaşı ve toplumdırım aracı olarak tanımladığı medya, televizyon, internet kültürünü, devletli sistemin iktidar ideolojilerini yüceltme ve toplumu toplum olmaktan çıkarma saldırısının en etkili aracı olarak çözümlenmek zorundayız. Bir tersine çevirme, düzeltme mücadelesi ile iktidarın gizemli yollarını çözümlenerek hakikate ulaşabiliriz. ABD’li İletişim Fakültesi Dekanı George Gerbner 1982’lerde televizyonu “yeni devlet dini” olarak tanımlamakta ve gizli vergiyle finanse

4. Abdullah Öcalan/ Özgürlük Sosyolojisi, 2008

edildiğini belirtmektedir. Günümüzde bu dinin etki alanı internet ve internete bağlanan teknik araçlarla daha da genişletilmiş durumdadır. Bu araçlar üzerinden üretilen ve yayılan bilme, inanma ve yaşam biçimlerinin dünyanın en ücra köşesine ulaşıyor olması, bu yeni dinin etki alanını gösterir. Hızla yayılan bu yeni devlet dininin dindarları kimlerdir? Farklı din-inanç, kültür, ülke ve toplumları aşan “üst bir din”e dönüşerek, herkese ve her kesime ulaşabilmekte, bütün sınırları anlamsızlaştırabilmektedir. Klasik bilme ve inanma biçimlerinin ötesine geçen ve ulaştığı herkesi tek tipleştiren bir mekanizma yürürlüktedir. Din tanımı; inandırma, bağlama, sorgusuz sualsiz kabul etme ve görünmez kılınan devlet-iktidarı tanrı katına çıkarma anlamlarını içerir. Sunulanı ve öğretileni bir kader gibi algılama, peşinden sürüklenme, derin teslimiyetin sınırsız zeminini oluşturur. Gerçek yaşam-ilişkiler yerine sanalı geçirme ve buna inandırmada, bu dinin temel ayetleri dizilere yazılı, şifrelidir. Yaşanamayanlar dizilerde yaşanır; izleyicinin karakterler içinde erime-özdeşleşmesi, bir yer değiştirme ve olmayanı oldurma isyanının hiç sonlanmayan eylemidir.

Pierre Bourdieu, televizyonun, “...nüfusun çok büyük bir bölümünün beyinlerinin oluşturulmasında bir tür fiili tekele sahip” olduğunu söyler. Bu tekel, eklenen yeni bilişim alanları ve yöntemleri ile düşünsel, kültürel ve yaşamsal üretimin bütün alanlarını tehdit ederek hakimiyet alanını genişletmeye devam etmektedir. Hakimiyet kurulan beyinlerde hakikat ölü, sanal olan gerçek ve yaşayan-yaşatandır. Beyinlerin işgal edilmesinde temel bir rol oynayan diziler ve sunduğu kurgusal dünya; tarih, kültür, sanat, edebiyat, bilim, felsefe, etik-estetik değerleri büyük bir tehditle karşı karşıya bırakır. Zaman ve mekandan soyutlanan bir sanal dünya sunularak insanın zaman, mekan ve üretimle bağı koparılır.

B. Dizi endüstrisi ile oluşturulan pazar alanı

Tam bir ticari alana dönüşen dizilerde, burjuva, işçi-emekçi, memur, ev kadını, aile, çocuk, orta sınıf, aristokrat, köylü, işsiz, sağcı, solcu, liberal vb herkese ve her kesime hitap eden mekanlar, kıyafetler, yaşam ve ilişkiler, duygu-güdüler sunulur. Dizi sponsorlarının

marka reklamları; dizi mekanları, karakterleri ve kullanım malzemeleri içine, üzerine yerleştirilir, giydirilir, reklam aralarında veya izleme anında sürekli ekrana taarruz eden yazı ve şekiller biçiminde sunulur. Her dizinin izleyicisine, satın alma gücüne veya özendirilen lüks yaşama göre ayarlanan reklamlar, sadece bir dizi izlenmediğini, arz-talep oluşturan bir ticaret mekanizmasının devrede olduğunu göstermektedir. Duygular, güdüler, yaşamlar kadar mallar da pazarlanmaktadır.

Televizyonun en çok izlendiği saatler hem dizi hem de reklam tarifesinin en yüksek olduğu saatler olarak ayarlanır. Satışın en çok gerçekleştirildiği ve ürünlerin pazara sunulduğu özel saatler olarak kurgulanır. Reklam gelirlerinin kanalların temel gelir kaynaklarından olması, dizilerin saatinin ikiye katlanması ve sık sık reklam arası verilmesiyle sağlanır. 1990'lardan itibaren Türkiye'de sayısı hızla artan ticari televizyon kanalları ve dizilere yapılan yatırımın öne çıkması bunun göstergesidir. 2010 yılında yapılan bir araştırmada, önceki yıllarda dizilere azalan ilginin son beş yılda arttığı tespiti yapılmaktadır. İzlenme oranı düşük olan dizilerin yayından kaldırılma ve kısa ömürlü olma nedeni, reklam gelirlerini düşürme olarak konulmaktadır.

ABD, Hindistan, Brezilya, Türkiye gibi devletlerin yüze yakın ülkeye sattığı ve bu ülkelerde rekor kırarak izlenen diziler küresel ticaretin ve hakimiyetin boyutlarını göstermektedir. Bu 'ilgi'nin yarattığı tek tipleştirme ve kültürel dejenerasyon ürkütücü düzeydedir. Satılan ve alınanın ne olduğuna dönük soru işaretlerini çoğaltarak, cevaplar arayabiliriz. Duygu/güdü ve yaşam biçimlerinin piyasaya sürüldüğü, alıcılarını çoğaltmak için a tabi tuttuğu, in dozajının sürekli yükseltildiği bir savaş-ticaret alanının sınırsız hükümranlılığı söz konusudur. Dünya genelinde sıcak savaş alanlarını besleyen, alt ve üstyapısını oluşturan, bir ideolojik, kültürel, özel savaş mekanizması her daim gündemdedir. Askeri işgal ve savaşların sonuç almasında veya askeri savaşlardan daha çok, bu küresel özel savaş yöntemi etkilidir; toplumlara teslim alma biçimlerinin 'sırrı'nı, şifrelerini taşımaktadır. Toplum yaşamına hükmeden kültür, savaşın kazananını belirlemektedir.

ABD'nin 1990'larda ihraç ettiği televizyon programlarının başında diziler yer almaktadır. O yıllarda yaklaşık 100.000-200.000 saat arasında satılan programlar ve saatleri günümüzde katlanarak devam etmektedir. Latin Amerika'dan Asya'ya, Avrupa'ya eşit bir paylaştırmaya gidilir ve bu program/dizilerin kültürel farklılıklara rağmen, ABD'de izlenme oranı ile dünyanın başka bir yerinde izlenme oranı aynıdır. 2000'ler sonrası pazarlanan Türk dizilerine dönük istatistikler de benzer sonuçları ortaya koymaktadır. 70'ten fazla devlete satılan Muhteşem Yüzyıl'ı 500 milyona yakın, Ortadoğu'ya satılan Gümüş dizisinin final bölümünü 85 milyon kişi izlemiştir. Balkanlar'dan Güney Amerika'ya Türk dizileri en çok izlenen diziler arasında yer almaktadır. Ortadoğu'dan Balkanlara, Latin Amerika'dan Arap ülkelerine, Hindistan, Pakistan ve Kazakistan gibi ülkelere kadar uzanan geniş bir yelpaze söz konusudur. Son yıllarda benzer bir durum Hindistan dizileri için de geçerlidir. Bu bilgiler, kültürel hegemonyanın sınırlarının alabildiğine geniş olduğunu ispatlamaktadır. Buna bir de sınır tanımayan internet ağlarını ve bilişim imkanlarını eklediğimizde, görünenin çok ötesinde bir yayılma ve zihinsel bir tahakküm yürürlüktedir.

C. Diziler kültürel emperyalizm ve küresel hegemonya aracıdır

Dizilerde Hollywood, Bollywood kültürü ve onların taklidi pazarlanmaktadır. Biri modernitenin hakimiyet alanlarından yayılır, modernite kültürünü taşır. Diğeri, tekelci sömürgeci zihniyetin temsilciliğine soyunan, gericiliği, köleliği, geleneksellik sosuna bulanmış milliyetçiliği, egemen erkekliği hakim kılma görevini üstlenmiş, modernite hayranı yerli işbirlikçi merkezlerden yayılır. Aynı merkezden finanse edilirler. Modernite kültürüne özentisi ile yerel kültürü aşağılama, eğlence konusu yapma, dinci, cinsiyetçi ve milliyetçi gericiliği derinleştirme iç içe geçirilir. Maria Mies, sömürge ülkelerin erkeklerinin sömürgeci ülkelerin erkekleriyle girdikleri bu ilişki biçimini "BÜYÜK ADAMLAR-küçük adamlar sendromu" olarak tanımlar ve " 'Küçük adamlar' BÜYÜK ADAMLARA öykünür. Yeterli paraya sahip olanlar, kadınlar da

dahil olmak üzere, BÜYÜK ADAMIN sahip olduğu her şeyi satın alabilirler. Yeterince parası olmayanlar da aynı hayalleri kurar”⁷ der ve Hindistan film endüstrisini bu çelişkinin beslediğini dile getirir. Bu film-dizilerin vazgeçilmez konusunun tecavüz ve cinsel şiddet olması, bu çelişki ile bağlantılı ele alınır.. Bu sendrom, yaşam ve kadın katili erkek egemen sistemi özetler. Hollywood’a öykünen Bollywood dizilerinin bütün Ortadoğu ülkelerinin en çok izlenen dizileri olmasını (Türkçe, Arapça, Kürtçe-Soranca), bu sömürgeci-sömürge ilişki-çelişkisi ile açıklayabiliriz.

Mies, “Erkekler modern, moda, uygun, Batılı kahramanlar şeklinde resmedilir; kadınlar ise, geleneksel Hindistan’ı temsil ederler” der. Tecavüze, neredeyse her Hint filminde rastlanmasına rağmen, sansürcülerin öpüşmeye müsaade etmediğini belirtir. Dizi ve filmlerde kadınlara tecavüz edilerek halkların, işçi ve emekçilerin başkaldırısı cezalandırılır. Küçük adamlara küresel hegemonik çıkarlarla çelişmeyecek bir ulus-devlet-kapitalizm taklidini hayata geçirme mesajı verilir. Bu sömürge ülkelere dayatılan genel sömürü, işgal, el koyma saldırısının ortak noktasıdır. Latin Amerika, Afrika, Asya, Doğu Avrupa, Ortadoğu’da yaşananlar, özelde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Kürdistan’da yürüttüğü sömürgeci savaş, özel savaş politikaları kadın kırım politikaları üzerine kurulmuştur. En temel dayanağı medya-televizyon, özel olarak da dizi kültürü ile işlenen hiyerarşik ilişkilerin, ataerki kültürün, küresel hegemonyanın yeniden üretimidir.

Erkeklerin modernite kültürünü temsil etmeleri yetmez; bu kültürü temsil, gelenekselliği, boyun eğmeyi derinleştirme ve sömürü ilişkilerini canlı tutmaya bağlanır. Bu yüzden geleneksel Hindistan’ı temsil eden kadınlar, namus temsilcisi, işgal ve sömürünün halkı maruz bıraktığı ekonomik ve cinsel şiddetin ilk sömürüleni ve ele geçirilenidir. Ele geçirmede, küçük erkek de pay sahibi kılınarak işbirliği içine çekilir. Ancak, yerli işbirlikçinin, küresel kapitalizmin çıkarlarıyla çelişecek hesaplar yapmaması uyarısı hep canlı tutulur. Son on yılda bu geleneksel tahakküm ve hiyerarşik ilişkileri yayan

7. Maria Mies/ Ataerki ve Birikim

Hint dizileri, diğer sömürge ve yoksul ülkelere satılmakta, her gün günün en az 2-3 saatini işgal edecek bir biçimde yayınlanmaktadır. Ağır çekim görüntülerle insanı-toplumu alıklaştıran, duygu-güdü-şiddet sarmalında cinsiyetçiliği, dinciliği, ataerkilliği üreten, canlı tutan temel yöntem olarak kullanılmaktadır.

Televizyon ve dizi kültürü, hakim ideolojinin üretimi ve yayılmasının en etkili aracı olarak, küresel sistemin kaos ve krizini örtbas etme ve topluma yaymada temel bir rol üstlenmiştir. 1980'li yıllarda piyasaya sürülen Brezilya, Meksika ve Amerikan dizileri ile kaderine boyun eğme, eğmeyeni cezalandırma mesajı yaygın işlenir. Türkiye'de de izlenen Brezilya dizisi Köle Isaura, her hizmete amade ev kadınına ait özel bir tanımlamaya dönüşmüştür. Kaderine boyun eğme ile köleliği derinleştiren bir tipleme olarak zihinlere kazınır. Dizi senaryolarında devrimci, demokratik, kadın özgürlük mücadelelerinin geliştiği dönemlerde ailecilik, bozulan cins ilişkileri, burjuva-modernite kültürüne özendirme, polisiye, militarizm, şiddet, mafya, 'terörizm' konuları öne çıkar. Toplumsal özgürlük eğilimine karşı liberal bireyci, ekonomik, cinsel özgürlük eğilimi, kadın ve erkek tiplmelerinde farklı ton ve versiyonlarda işlenir. Kadını ve erkeği cinsel metaya dönüştüren, toplumsal cinsiyetçi rollerin liberal, dinci, milliyetçi, devletçi zihniyetle derinleştirildiği hem bir savrulma hem bir içe kapanma siyaseti birlikte yürütülür. Tutucu-gelenekçi-yerelci tonlama ile liberal-oryantalist-küresel tonlama madalyonun iki yüzünü oluşturur. Türk dizileri ise, modernite merkezine daha yakın bir temsil-işbirliği ile benzer bir rolü, kapitalist modernist kültürün yayılmasında oynamaktadır. 1990 ve 2000'ler sonrasına hem modernist kültürü taklit hem geleneksel-gerici zihniyet ve ilişkileri canlandıran bir denge tutturma politikası damgasını vurur. Küresel hegemonik sistemin Yeşil Kuşak Projesi'nin ürünü, AKP iktidarı ve son versiyonu AKP-MHP ittifakı ile Yeni Osmanlılık hayaline uygun dinci, milliyetçi, militarist kültürü yayma politikası son on yılda taarruza geçirilmiştir. Cinsiyetçilikten beslenen bu politika ile gerici hiyerarşik, ataerkil ilişkiler, ailecilik, hanedanlık, saray-harem kültürü canlandırılır, şeriata dayalı toplumsal ilişkiler düzeninin

temeli atılır. Kürdistan’da gelişen kadın ve toplumsal özgürlük mücadelesinin etkisi ile bölge ve dünyada gelişen özgürlükçü eğilimin önünü almayı amaçlayan özel politikalar, dizilerin özel gündemidir. Özbekistan, Kazakistan gibi ülkeler ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere, dünyanın birçok ülkesine 140 ülke olduğu belirtiliyor- satılan ve izlettirilen dizilere büyük yatırımlar yapılır. Yeni Osmanlılık siyasetine dayanan yerel hegemonik hesap peşinde olanlar küresel hegemonik hesap içinde olanlardan büyük destek almaktadır. Dinciliğin IŞİD’e varan çeteci zihniyetini de kapsayan, besleyen devlet kanunlarına giydirilmiş şeriat yasalarını canlandırma önceliği, Büyük Ortadoğu Projesi’nin temelidir.

AKP’nin 2018 sonunda film sektörünün yapılandırılmasına dönük meclise sunduğu kanun değişikliği teklifinde, bu projenin kültür endüstrisi boyutunu güçlendirmek için diziler üzerinde özel olarak durulur. Bu değişiklik teklifi; “Dizi film desteğinin yeni bir destek türü olarak eklenmesi sebebiyle ‘dizi film’ tanımı yapılmasını” öngörmektedir. Bu kanunla; “Milli kültürün uluslararası tanıtımına katkı sağlar nitelikte olan dizi filmlerin desteklenmesi, sinema sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması, Türkiye’nin film üretim merkezlerinden biri haline gelmesi ve film turizminin desteklenmesi” amaçlanır. Hollywood ve Bollywood’la yarışan yeni bir isim, kültürel yayılmanın yeni hesapları ile pazardaki yerini ve rekabet gücünü ilerletme amaçlanır.

Ulus-devleti, kapitalist modernite kültürünü bölge halklarına bir elbise gibi giydirmenin açık-gizli savaş, sömürü biçimlerinin tutmaması, yerel-işbirlikçi devletleri daha etkili kullanmayı gerekli kılmıştır. Küresel hegemonik çıkarlarla uyumlu, egemenlik-kölelik kültürünü derinleştirme görevini hayata geçirmeye hız verilir. İmparatorluk, saray, hanedan, harem, cariye kültürünü yeniden canlandıran dizi kültürü ile Ezidi kadınlarını cariyeleştiren, pazarlarda satan, el koyan IŞİD çeteciliği ve Türk devletinin geliştirdiği işgal-savaş-kadın-toplum kırımını birbirini tamamlayan politikalarıdır. Biri silahla, diğeri ideolojik-özel savaş araçları ile sürdürülen hegemonya savaşlarıdır. Dönemin Cumhurbaşkanı

Recep Tayyip Erdoğan'ın Ankara'da kendisine saray inşa ettiği dönemde, Muhteşem Yüzyıl ve ardı sıra gelen Osmanlı kültürünü canlandıran dizilerin yayına sokulması arasında sıkı bir bağ vardır. El Kaide-Taliban-IŞİD-TC Ortadoğu'da kadınları, inançları, halkları 'kapatma' olarak kullanmanın, kullanamazsa kırımdan geçirmenin piyonları ve açıktan saldırı araçları iken, Hint-Türk dizileri ile canlandırılan ailecilik-hanedanlık-karılık-kocalık kültürü, toplumları ele geçirmenin yumuşak karnını oluşturur. Baudrillard'ın "dahice kaçak dövüş" olarak tanımladığı, iktidarı silme-görünmez kılmanın en etkili araçlarını bu şekilde devreye koyarlar.

Dahice kurgunun, ana saldırının kumanda merkezi, 'fiili tekeli' Hollywood'dur. Hollywood; gerçek yaşam, ilişki ve çelişkilerinin yerine sanal yaşam ve ilişkilerin, liberalizmin bireyciliğinin, toplumsuzlaştırma operasyonlarının, emek sömürsünü görünmez kılmanın, cinsel güdüyü kışkırtarak insan beyni, yüreği ve bedenini teslim almanın, kadın bedenini metalaştırmanın stratejilerinin belirlendiği film/dizi üretim merkezidir. Modernite kültürünü Batı dünyasına, oradan bütün dünyaya yayan bir üs konumundadır. Yerel işbirlikçileri eli ile sanalın sanalı üretilir ve hakikate, toplumsallığa en büyük zararı vererek, taklitçiliği bir yaşam kısıımı düzeyine taşır. Bollywood, Türk dizileri kopyanın kopyasını üreterek yayan bir düşünce, duygu, beden tüketim merkezi rolünü üstlenir. Hollywood ve versiyonları, kadın ve erkek doğasına, toplumsal doğaya kırımın dayatıldığı, tarihi çarpıtmaların kurgulandığı esas iktidar merkezi rolündedir. Sanal sermayenin, sanal toplum üretim merkezi olarak, yerel-farklı kültürleri, inançları, kadını, doğayı, etik-estetik toplumsal değer yargılarını paramparça eden ve sonucundan bir canavar çıkaran Frankenstein görevi görür. 1700'lerin sonunda Frankenstein'i yazan Mary Shelley, kapitalist sistemin toplumsuzlaştırma-insansızlaştırma siyasetinin sonucu, toplum-birey olmaktan çıkma, canavarlaşma-değer yutuculuğa doğru evrilmeye dikkat çekmiş olabilir. Liberalizm-endüstriyalizm ideolojilerinin önünü açtığı sınırsız kar-kullanım hırsının nasıl bir insan ve toplumdışı yol açtığı, ölü canların toplamından yeni bir canlılığın-insanın

ortaya çıkarılamayacağı gerçeğine erkenden ulaşmış olabilir.

D. Diziler seyirci tüketici ve iradesi kırılan kitleler yaratır

Televizyon ve diziler bağımlılık yaratır ve bütün diğer işler, yapılacaklar eğer televizyonda izleniyorsa dizilerin saatine göre ayarlanır,eğer internet veya internette indirilmiş olarak izleniyorsa, iş ve iletişim saatleri buna göre ayarlanır. Dizi senaryoları ile birbirine benzer olay, yaşam ve davranış kalıplarının süreklileşen sunumu, bir empoze etme, nesneleştirme ve iradesizleştirme sonucunu ortaya çıkarır. Gunther Anders bu yeniden üretim biçiminin oluş ve görünüş, gerçeklik ve gerçekliğin imajı arasındaki ayrımı kaldırdığına dikkat çekerek; "Olay belirli bir yere bağlı kalmazsa ve pek çok kez yeniden üretilebilirse, basma kalıp bir ürün niteliği kazanır; evlerimize getirilmesi için ödemede bulunursak bir meta olur"⁸ der. Farkında olarak ya da olmayarak yaşam, ilişki ve duygularımızın metalaştırılmasına katkı sunduğumuz gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu kurgulama-kopyalama-tekrarlama sonucunda, "içinde yaşadığımız diye anılan 'dünya' kavramı çok uzaklarda kalır. Gerçek bir kenara bırakılır" tespitinde bulunur. Sunulan yaşam, düşünce kalıpları, tarzlarının yarattığı etkileme, özendirme ile kurgulananı arama, yaşama, tercih etme eğilimi öne çıkar. Sunulan dünyayı arama, özleme ve yaşama istemi gelişir. Abdullah Öcalan, hegemonik güçlerin "medyayı ikinci analitik akıl" gibi kullandıklarına dikkat çeker. Bu kullanım biçiminin, "toplumun direnme gücünü etkisizleştirmede çok etkili olduğu"nu vurgular. "Bu silahla sanal toplum inşa ediliyor. Sanal toplum, toplumkırımın başka bir biçimidir"⁹ der. Toplumkırımın soykırımdan daha ağır olduğunu dile getirerek; "Sanal sermayenin medya egemenliği, İkinci Dünya Savaşı'ndan daha ağır bir toplumkırımı yürüten silah konumundadır. Milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik, bilimcilik ve sanatçılık (spor, dizi vb) toplarını yirmi dört saat boyunca topluma kustururcasına vuran medya silahı karşısında toplum

8.Nurçay Türkoğlu-Derleyen ve Çeviren/ Kitle Kültürü (1950-1960), 1985

nasıl savunulabilir” sorusunu sorar. Bu soruyu, kültür endüstrisi ve en çok da kurgulanan dizi senaryoları ile iktidarın kişilik ve yaşamlarımıza içerilme biçimlerini çözümleyip açığa çıkararak cevaplayabiliriz.

Adorno, “Endüstriyel kültürün özünü içdiş etme tehdidi oluşturur” der ve tüketici konumundaki alıcı-izleyicinin zihnine, “kendine ne sunuluyorsa onunla yetinmesi gerektiği” fikrinin kazındığını dile getirir. “Düşman, çoktan yenilgiye uğratılmış olan düşünen öznedir” değerlendirmesi, düşünme, özneleşme ve sunulan sistem, yaşam ve ilişkiler dünyasını reddetmenin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar. Okumak, düşünmek ve örgütlü bir toplum-birey olmak ve ne istediğini bilmekten devletli sistemin bu düzeyde korkması ve tedbir geliştirmesi kafamızdaki soru işaretlerini çoğaltmalıdır. Zaten dizilere ayrılan zamanı kayıp zaman olarak görmeyip kitap okumaya, toplumsal ilişki geliştirmeye zamanımızın olmadığını, boş zamanın kalmadığını belirtmek büyük bir çelişkidir.

Diziler yaşamsal sorunları çözen değil, hep bir bela sarmalı içinde sorunlarla yaşamaya alışma, sonunda pes etme kurgusuna dayanır. Adorno, “Budala kadın dizilerinden en zirvedeki yapımlara kadar, kitle kültürünün tümünü kapsayan dramatik formül, bir ev kadını tarafından dile getirilmiştir: Başını belaya sokup tekrar kurtulmak”tır diyor. Çaresizliğe, çözümsüzlüğe ve bıkkınlığı bir yaşam tarzına dönüştürmeye alıştırmaya kilitlenmiştir. Düşünce gücünü dumura uğratma amacıyla kurgulanan sanal dünya, pompalanan güdüsellüğün, cinselliğin, tüketim kültürünün kışkırtıcılığı, bıktırıcılığı ile birey ve toplumu şekillendirir. Hollywood dizileri ve türevlerine damgasını vuran, her dönemin hegemonik çıkarları ve buna göre toplumu dizayn etme biçimidir. Çocuklukla başlayan çizgi filmlerden ergenlik döneminde izlenen ‘aşk maceraları’na, gelişkinlik döneminde kurgulanan kadın-erkek, birey-toplum-devlet-patron ilişkileri, iş-eş-ev-yaşam modelleri, eğitim-kültür vb, toplum, birey ve yaşamı ilgilendiren her konuyu

işleyen ilişkiler sistematığı kurulur. Kapitalist modernite kültürünün doğumdan ölüme yön verdiği bir sistematik ağ kurgulanır. Aslının yerine, sanal kurgular geçirilir. Gerçek yaşam hikayeleri ve kültürü yerine, liberalizmin tanımladığı birey, cins, cinsel özgürlük tanımı, eğilimi öne çıkarılır. Özünde teslimiyete, toplumsal özünden uzaklaşmaya ve sistem karşısında savunmasız, donanımsız bırakan ve sunulanı tercihe zorlanan yenilgi-yanılgılar dünyasına kapı aralanır.

Yenilgi ve teslimiyetin ilk adımları çocukluğun saf duygu ve arayışlarını ehilleştirme ile başlar. Amerikan çizgi filmleri, toplumsal kimliğin tahrip edilmesi, birey iradesinin teslim alınmasını hedefler. Bu kurgu, eskiden daha ince senaryolarla işlenirken, günümüzde savaş ve şiddet içerikli, ölme-öldürmeyi normalleştiren konular öne çıkar. Küresel şiddet ve savaştan, çocuklar hem payına düşeni almakta hem de dünyalarına sokulan sanal savaş kahramanları ile ölme ve öldürmeye, savaş ve şiddete, teslim olma ve boyun eğmenin normalleştiği bir yaşam ve dünyaya hazırlanmaktadır. Adorno çizgi filmlerin eskiden akılcılık karşısında yer alarak hayal gücünün temsilcisi olduklarını belirterek; "Teknikleri sayesinde, elektrik vererek sakat bıraktıkları hayvanlara ve nesnelere, hakkın yerini bulması için ikinci yaşam başışlarlardı" der. 1960'lara gelindiğinde ise, "sadece teknolojik aklın hakikat üzerindeki zaferini onayladıkları"nı söyler. Günümüzde ise, zafer kazanan bu akıl, çocuklara yaşam, doğa ve topluma karşıt olmanın, cinayet-öldürme yollarını öğretmenin hizmetine sokulmuştur. Sistem çocukları, savaş ve şiddetin hem mağduru hem üreteni olarak kurgulamaktadır. Teknolojik aklın hakikat üzerindeki zaferi ile kırımdan geçmiş toplum ve felaketlere uğramış doğa normalleştirilerek, hakikat olarak sunulur-algılanır. Kurgu, hakikatin yerini aldıkça, gerçek ve sanal olan yer değiştirmiş, hakikat algısı kökten zedelenmiş hale gelir. '60'larda "seyircinin tezahürü eşliğinde bir paçavra gibi yerden yere vurulan" kahramanla "örgütlenmiş gaddarlığa" alıştırma düzeneği, günümüzde katliam, ölüm-öldürmenin her biçimine alıştırılmaya dönüşmüştür. Çizgi-dizilerin bireyi çocukluk aşamasında teslim

alma, toplumsal iradeyi kırmada oynadığı rolün önemi üzerinde duran Adorno; “Çizgi filmlerin duyuları yeni tempoya alıştırmaktan başka bir işlevi varsa, o da sürekli törpülenmenin, bireysel direnişin durmadan kırılmasının bu toplumda yaşamanın koşulu olduğuna ilişkin o eski dersi herkesin beynine kazımdır. Çizgi filmdeki Donald Duck ve gerçek yaşamdaki bahtsızlar dayak yesin ki, onları izleyenler kendi yediği dayağa alışsınlar” der. Film kahramanına uygulanan şiddetten alınan zevkin, izleyiciye karşı şiddete, eğlencenin de zorlamaya dönüştüğü tespitinde bulunuyor. Bu çizgi filmlerle şiddet, bir duyu biçiminde toplumsal genlere işlenerek çocuklukta içselleştirilir. Çocukluk zamanlarımızda hepimizin kahkahalar atarak izlediğimiz çizgi-dizi filmlerin arka planına böyle bir alıştırılma, törpülenme duygusu yerleştirilmiştir. 1980-90’lı yıllarda sürekli yediği darbelerle dümdüz olup yereduvara-her yere yapışan pembe panter karakteri de bir eğlence biçimi olarak, yenilgiye doymayan bu zorlama biçimini bize kanıksatır.

Bu kanıksamanın düzeyini ve ilk atılan tohumların ileride nasıl kök saldığını görmek ve algılamak amacıyla, sistemin çocuk dünyalarımıza yaptığı yatırıma daha yakın bir mercektutmak önem taşıyor. İletişim bölümü Profesörü İrfan Erdoğan televizyon, çizgi-dizi filmlerin popüler kültürün algı dünyalarına yerleştirilmesinde ve teslim almasında önemli bir rol oynadığı üzerinde durur. Popüler kültür özgürlüğünün bireyin özgürlüğü gibi sunulduğunu, bununla sahte bir özgürlük ve gerçeklik yaratıldığını dile getirir ve “popüler kültürün özgürlüğü, özel teşebbüsün mal ve ideoloji satış özgürlüğüdür”¹⁰ der. Bu sahtelik satışında başarılı olmaya “sahte bilinç” yaratmanın yetmediği, bunun yanında “umutsuzlukları, hayal kırıklıklarını ve tatminsizlikleri sürekli yenileyen ve sürekli umutlar, tatminler, hayaller vaat eden popüler sunumlar gereklidir” der. Bu sunumların da yetmediğini, başarı örneklerinin popülerleştirilerek, “İstisnaların kaide/kural yapılması ve bu istisnaların umut yemi olarak verilmesi gerekir” tespitinde bulunur. Bu sahte özgürlük

10. İrfan Erdoğan/ Popüler Kültürde Gasp ve Popülerin Gayri Meşruluğu/ Doğu Batı Dergisi, 2001/ Sayı:15

anlayışı ve ideoloji satışının çizgi filmlerle çocuk-insan algısına nasıl yedirildiğini Red Kit'in direnen Döldül'ü kandırması örneği ile açıklar; "Bir dal, dalın ucuna bağlı ip ve ipin ucunda sallanan havuç; Red Kit atın üzerinde; dal elinde ve havuç Döldül'ün gözünün önünden on santim ötede asılı; 'gel beni ye' diye sallanıp duruyor. Döldül, televizyonun önünde, kulaklarında Walkman, havuca yetişmek için koşuyor. Red Kit özgür; Döldül özgür; havuç popüler; Red Kit umutlu; Döldül umutlu; Red Kit mutlu; Döldül mutlu; havuç hala Red Kit'in mülkiyetinde. Ya Döldül yerse? Yesin; arada bir dış atanlar olmalı ki, umutlar erişilir gibi görünsün. Havuç zaten kaybedilme olasılığı olan bir yem ve yemin maliyetinin birçok katı zaten çıkarılmış" der.

Popüler olanı imal etme, sanal olana alıştırma ve zihinlere kazımayı içerir. Bir yandan sürekli üretilen tatminsizlik, umutsuzluk, hayal kırıklığı yanında, diğer yandan sürekli umut, hayal, tatmin vaadinin nasıl bir gerilim ve kırılmaya yol açtığı, alıklaştırılmış, tepkisiz, teslimiyeti bir kader olarak bellemiş toplumsal gerçeklikte görülmektedir. Bu taktik, her yaş için uyarlanmış dizilerin senaryolarına yedirilen bir özel savaş yöntemi olarak sürekli devrededir. Hep "başını belaya sokup tekrar kurtulma" biçiminde tekerrür eden, bitmeyen bir gerilim-işkenceyi içselleştiren, normal ruh haline dönüştüren hastalıklı kişilikler-teslimiyetçi ruhlar yaratmayı amaçlar. Bu gerilimde, havuç çoğunluk için hep uzakta-hayal olarak kalır. Sunulan maddi imkan, yaşam ve ilişki biçimleri ulaşılamayan, ama hep ulaşılmak isteneni çağırır.

Adorno, popüler olanın inşasında kültür endüstrisinin en önemli yasasının "insanların arzuladıkları şeylere kavuşmamaları ve bu yoksunluk içinde gülerek doyuma ulaşmalarını sağlamak" olduğunu belirtir. "Durmadan vaat ettiği şeylerle tüketicisini durmadan aldatan" bir sistematiğin bahseder. Bu aldatma, umut-kırılma geriliminde sürekli bir terbiye etme biçimine dönüşen bu sistematiği "bir ıslah etme kurumu" olarak tanımlar. "Fiyakalı olay örgüleriyle görüntülerin vaat ettiği haz, vadesi sürekli uzatılan bir senet gibi geciktirilir: Bu gösteri haince bir biçimde, hiçbir zaman yerine getirilmeyecek bir vaatten ibarettir" der. Parlak adlar

ve imgelerle uyandırılan arzuların ardından, insanların önüne konulanın "kaçmak istedikleri o renksiz günlük yaşamın övgüsü" olduğunu söyler. Yıllarca ve onlarca ülkede izlenen aynı dizi kurguları ile sistemin nasıl bir ehlileştirme, insan duygu-güdülerini germe-saliverme gerilimi içinde bir havuç-sopa politikası uyguladığını düşündüğümüzde, durumun vahametini daha iyi anlayabiliriz. Mutlu gibi görünen her sonun, yeni felaketlere gebe, nasıl bir boyun eğmeyi getirdiği, uzatmalı senaryo kurgularında usanmadan tekrarlanır. Tam "bitti, kurtuldu" denilen yerde, daha büyük bir felaketle karşılaşarak, ağzı açık bırakan sahnelerin sonu gelmez. Her yeni bölüm, yeni belanın ne olacağı veya dizi film 'kahramanı'nın nasıl kurtulacağı merakı içinde sonlanır.

İslah etme yöntemi, en çok benzeşmek, yerine geçilmek istenen dizi karakterlerinde somutlaştırılır. Bu yüzden 'dizi kahramanı' deyip geçmemek gerekir; her karakter bir rol model olma potansiyeli taşır, mutlaka bir kesime hitap eder, hizaya getirir veya benzeştirir: Tanıdık fedakar-çilekeş anne, ekme parası peşinde koşturan baba, her gün işin yolunu tutan işçi-memur, ahlak-gelenek-topluma başkaldıran birey, şehir yaşamına özlem duyan köylü, iyi-nazik-yardımsever-duygusal patron, cinsel obje-çaresiz-hizmetçi kadın, mutlu aile, aldatan eş, karşılıksız aşk, avare genç, başkaldıran ve teslim alınan direnişçi-devrimci, mafya-çete, iyi polis, sopası elinde 'her derde deva devlet baba' gibi, tip ve kurguları çoğaltabiliriz.

E. Kurgulanan yanlış kötü yaşam yolu ve hakikat yitimi

Kapitalist modernitenin yapısal ve ekonomik bunalımının yanında "köklü bir hakikat bunalımı" yaşattığını belirten Abdullah Öcalan "İnsanlığın gelişmesi hep hakikat algısındaki gelişmelerle birlikte olmuştur. Hakikat algısını sanallaştıran kapitalizm, insanlık tarihinde en kötü, çirkin ve yanlış yaşamın yolunu açmıştır"¹¹ der. Adorno'nun "Yanlış yaşam doğru yaşanmaz" tespitine vurgu yapar ve "Kötü ve çirkin yaşam yolunda da iyi ve güzel yaşanmaz.

11. A. Öcalan/ Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü Kültürel Soykırım Kışkıncında Kürtleri Savunmak

Yaşam için krizler ve savaşlardan da ağır bir felaket, hakikat algısından köklü kopuşlara yol açan sanal yaşam kutularına kölece bağlanmadır; çoktan çizilmiş yanlış, çirkin ve kötü yaşam yolunda yaşamadır” değerlendirmesi ile derinleştirir. Hakikatin insan ruhunu, bilincini besleyen, yaşam sevinci, gücü, coşkusu, morali kazandıran kök bilinci, tarihsel, toplumsal bilinç olduğunun farkında olan devletli sistem, insanı köksüzleştirme operasyonları ile hakikat yitimini tarihsizlik, toplumsuzluk olarak kurgular.

Sanal toplum çağına eriştiğimizi, modern toplumun sanal toplum, sanal toplumun ise olgucu toplum olduğu tespitinde bulunan Abdullah Öcalan, “Olguların anlamsızlığı (daha doğrusu kan banyosu, hayali toplum, tüketim toplumu anlamında anlamsızlık anlaşılmalı) sanal toplumla zirve yapıyor. Medyatik toplum, şov toplumu, magazin toplumu hep nesnel, olgucu anlayışın, pozitivizmin açığa çıkmış hakikatidir. Bu da aslında hakikatin inkarıdır” der.

Kapitalist modernitenin ulaştığı teknik-bilişim çağı ile köksüzleştirme, algı ve bilgiyi çarpıtma, iyi-doğru-güzelin yerine kötü-yanlış-çirkinini yerleştirme ve bir düşünce, yaşam, kişilik olarak sunmayı dünyanın en ücra köşesine kadar ulaştırır. Hakikat yitiminden herkes payını alır, teknik kutuların (telefon, televizyon, cep-akıllı telefonlar, bilgisayar, tablet) ulaşmadığı mekan, toplum-birey yok gibidir. Bu etkinin kötü, yanlış ve çirkin yaşamı değiştirme mücadelesi içinde yer alan birey ve toplumlara kadar sızması, çözümlenmesi gereken bir noktadır. Bizim gibi toplumsal kültür ve ahlakın, özgür yaşam ve kişiliğin gelişimine öncülük eden, kıran kırana mücadelesini verenlerin bile bu etki alanının dışına çıkamaması veya yaşadığı etkilenme tehlikesinin büyüklüğünü göstermektedir. Modernitenin cinsiyetçi, kölelik üreten kültür sunumlarından tiksini memek, seçici yaklaşmamak, içten içe özenti duymak, kaba direniş ve sistem karşıtlığının kültürel direniş ve özgürlük ahlakı ile tamamlanması gerektiğini ortaya koyar.

Hakikatten koparma, kötü-yanlış-çirkin yaşamın, kişiliklerin gerçek algı ve tutuma dönüşmesinde televizyon ve dizi kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması belirleyici rol oynar. Toplum-birey

ne yiyip içeceğini, giyineceğini, nasıl yaşayacağını, düşüneceğini, seveceğini, güleceğini, üzüleceğini, çalışacağını, neyi-nasıl tercih edeceğini belirleyen bir a tabi tutulur. Herkesin kendisine seçtiği bir model, olmak istediği bir dizi/film kahramanı vardır mutlaka. Gündüz evde kalanlara, ev kadını, işsiz, yaşlı ve çocuklara, akşam ev dışında çalışan kadın ve erkeklere, gençlere, öğrencilere, ailelere kurgulanan yaşam, kişilik ve ilişkiler sunulur. Günün her saatinde yayınlanan dizilerin senaryoları izleyici kitlesine göre ayarlanmakta ve kadın-erkek modelleri, yaşam tarzları, ilişkileri sunulmaktadır. Çoğunlukla herkesin evde, bir arada bulunduğu, televizyonun en çok izlendiği 20.00-22.30 saatleri arası özel kurgulanmakta, sistemi ayakta tutan belkemiğini oluşturan ilişki, yaşam ve karakterlerin ortak zaman ve paylaşım saati olarak planlanmaktadır.

Neil Postman "Televizyonun en güçlü tarafı, kafamıza soyutlamalar değil, kalplerimize kişilikler sokmasıdır" der. Kalplerimize sokulan kişilikler, en yoğun dizilerle pompalanır. Bu kişilikler, günlük yaşamın bir parçasına dönüşür ve bir özdeşleşme yaşanır. Dizide bir mafya kahramanının, aşk macerası yaşayan kadın veya erkeğin, sömürülen işçi veya 'iyiliksever' burjuvanın, hizmetçi, şoför, gangster, öğrenci, çocuk vb başına geleni kendi başına gelmiş gibi hissetme, kendini onun yerine koyma yaşanır. Sanal ve gerçeğin yer değiştirmesi, bireylerin zaten zayıflayan toplum ve gerçeklik bağına tamamen koparır, başka bir dünyaya taşır.

Berker A. Gonca, dizilerde ulaşılan "doyum noktası"na gerçek yaşamda ulaşma arayışının yarattığı hayalkırıklığından bahsederek; "Belki de hayatlarımız birer dizi olsun, bizler de herkesin hayatında başrol olalım istiyoruz"¹² der. Bu değerlendirme, mücadelesizliği tercih eden nesneleşmiş, etkisizleşmiş, iradesizleşmiş bireylerin sanal özleşme ve yaşam arayışının gerçeklikle karşılaştığında tuzla buz olan yıkımını özetler.

Dizi ve filmlerde karakter oyuncularla kurulan yakın bağ, duygusal etkileşim parasosyal etkileşim olarak tanımlanır. Bağlanılan karakter hangi dizide oynarsa oynasın, o dizileri izleme, her zaman

12. <https://www.psikolojiagi.com/televizyon-dizilerinin-gunluk-yasamimiza-etkisi>, 2017

görme istemi, onunla mutlu olma, üzülme, ağlama gibi bir yakınlık kurulur. Bu bağ, tek taraflı kurulan bu ilişkiyi bir dost gibi görme, model alma, kararlarını etkileyen bir kişiliğe dönüştürmeye kadar gider. Karakterler arası geçişlilik, devletli sistemin nasıl bir birey yaratmak istediğini de ortaya koyar. Bağlanılan karakter bir dizide devrimci, diğer dizilerde işveren, mafya, polis, doktor, modern ağa olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı karakter arada yarışma programları da sunarak, izleyici toplamaktadır. Yaratılan rol modeller üzerinden kozmopolit, uçları törpüleyen, çelişkileri silikleştiren bir kişiliksizleştirme, devletleştirme operasyonu yürütülür.

Kurulan bu bağın insanların maddi ve manevi yaşamına yön verme düzeyi birey ve toplumun varoluşu üzerinde tehditkar bir rol oynamaktadır. Yönünü kaybetmiş, bunalımlı, suçlu toplum üreterek kendini yaşatan sistemi çözümlenme, gerçek suçlunun kim olduğunu ve suçun perde arkasını görme-gösterme zorunluluğuna işaret etmektedir. 2007'de Urfa'da Yaralı Yürek dizisindeki Beyaz karakterinin intiharından etkilenen 12 yaşında bir kız çocuğunun intiharı, yine 2010 yılında Kurtlar Vadisi dizisindeki İskender Büyük'ün ipe asılmasından etkilenen 9 yaşında bir erkek çocuğunun kendini asması, Pokemon çizgi filminin etkisinde kalan bir çocuğun, onlar gibi uçmak için 7. kattan atlaması, yüreğimize sokulan kişiliklerin etki düzeyini ortaya koyar. Amerikan gençlik dizilerinin gençleri intihara, cinsel şiddete, uyuşturucuya, suça teşvik etmesi ve 2008-2018- yılları arasında gerçekleşen 180 okul saldırısı sayısının 2018'de 94'e ulaşan ve yüzde 60'lara varan artış oranı da bu etkiyi kanıtlamaktadır. Dizi karakterlerinden etkilenen birçok ailenin, çocuğuna yabancı isimler vermesi, Kurtlar Vadisi mafya dizisi ile yeni doğan bebeklere verilen Polat ve Memati isimlerinin çoğalması, aynı dizide yer alan başrol oyuncularından Süleyman Çakır'ın dizide ölümünün ardından gerçek cenaze töreni düzenlenmesi ve 15 yıl geçmesine rağmen, halen ölüm yıldönümünde taziyelerini sunan seyircilerin olması gibi sayısız örnek, derin sosyolojik analizler gerektiren konulardır.

F.İdeoloji-kültür satışından ürün satışına uzanan bir pazar

Bu suça teşvik, özdeşleşme ve karakterleri isimlerle yaşatma biçiminde toplumun maneviyatı üzerinde kurulan tahakküm, dizi pazarı üzerinden dolaşıma çıkarılan mallarla maddi bir pazar alanına dönüştürülür. Aşk-ı Memnu dizisinin başrol oyuncusu Bihter'in kullandığı parfüm, piyasalarda "Bihter Parfümü" olarak satılır. Pahalı bir parfüm olmasına rağmen, Bihter karakterinde kendini görmek isteyen herkes alıcısı olur. Muhteşem Yüzyıl dizisi ardından Hürrem bakırı saç rengi popüler olur ve Hürrem Yüzüğü satılmaya başlanır. Uzakdoğu dizilerindeki artışla her yerde noodle makarnaları satılır. Dizilerde karakterlerin ismi ile anılan lüks ve pahalı ürünler, markalar internet üzeri de piyasaya sürülür. Karakterlerin giydiği, kullandığı ürünler açık artırma ile internet üzeri satılır. Bu örnekler, pazara sürülenin ideolojiler ve metalar olduğunu doğrulamaktadır. Konular, karakterler, kullanılan mekan, görüntü, müzik, eşya vb gibi giderek uzayan listenin arka planı; maddi ve manevi tahakküm, sömürü zeminini oluşturmaktadır. 2009'da yayınlanan Geniş Aile dizisinde sürekli en hayırlı işin umreye haca gitmek olduğunun tekrarlanması, dedenin göstere göstere Zaman Gazetesi'ni okuması hem maddi hem ideolojik yönlendirme içeren çarpıcı örneklerdendir. Dizi/film mekanlarını turizme açma, karakterlerin kıyafetleri, kullandığı tüketim ürünlerinin sergilendiği müzeler yapma ve ziyarete açarak dizi/film turizmini geliştirme ve bu mekanlara katlanarak artan turist ziyareti ticaret-kar hesabının sınırsız olduğunu ortaya koyar. Küresel sermaye ve yerel-bölgesel uzantılarının kazanç alanına işaret eder.

Yaşanan hayatlar ve özlenen hayatlar geriliminde gidip gelen seyirci toplumuna, dizilerde lüks yaşam ve gösterişli ürünler sunulur. Bu diziler, en yüksek izlenme oranına ulaşan dizilerdir.

Özlenen, sahip olmak istenen, özenen yaşamlar dizilerde kurgulanır. Gerçek yaşamla izlenen dizilerin sunduğu yaşam arasındaki uçurum, temel çelişkiyi oluşturur. Entrikalar, sıcak dostluk ilişkileri, yardımlaşma ve birbirinin kuyusunu kazma konularının harmanlandığı senaryo konularının dozajı izleyici kesime göre ayarlanır. Hollywood kültürü, bir tüketim kültürü olarak dizilerdeki markalar ve özendirilen yaşam tarzları arasında kurulan sıkı bağı yayar. Bu yayılma ile yerel kültürler, yaşamlar değişime uğrattılır, küçümsenir ve alay konusu yapılarak aşağılanır ve bir tektipleştirme yaratılır. Tektipleştirme hem bir sömürü hem bir asimilasyon biçimidir. Bu tektipleştirme ve yarattığı yabancılaşma, benzeşmeden duyulan kaygı sürekli toplumların gündemine taşınarak, sunulanı reddetme, öz kültürünü koruma ve küresel asimilasyona karşı durmanın mücadele yolları aranmıştır. Bu arayış, küresel sömürü sistemine karşı bedeli ağır bir mücadele olarak devam etmektedir.

G. İktidar ve güçsüzler arasındaki çelişkiyi silme ustalığı

Yaşanmamışlıkları dizilerle giderme, rutin olan yaşamın dışına çıkma istem ve eğilimi, tersinden rutin olan yaşam ilişkilerine dönüşmektedir. Oyuncuları değişen, ama birbirine benzeyen senaryolarda, kurguların nereye varacağı, çoğunlukla bellidir. Tahmin edilen sonu görme gerilimli, zamana yayılan hem hayal kırıklığı hem zafer duygusu ile atbaşı giden bir yarışmaya benzer. Hangi duygunun galip geleceği son dakikada belli olur. Sonlar artık eskisi gibi 'mutlu' bitmeyebilir. Bazen gerçeklik duygusunu da tattırmak, bu mekanizmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Tüm kanalların, dijital medyanın yerli ve yabancı dizilerle doldurulması, her saate denk gelen bir kurgunun olması, işte olana, eve dönene, evde durana-çalışana, okul okuyana, çocuğa herkesin bir saati ve dizisi veya dizileri mutlaka vardır.

İnsanları siyasal, ekonomik, toplumsal krize dair kafa yormaktan, dünya meselelerini anlamaktan, düşünmekten alıkoymak için, ne gerekiyorsa dizilere yedirilir, bütün saatler işgal edilir. Dizi kültürü ile alıklaştırılan, hazır sunulanı izlemeye, tüketmeye alıştıran toplum, gerçek dünyadan koparılan toplumdur.

Maria Mies, çalışmanın doğayla, organik madde ve canlı organizmalarla bağının kopmasının insanın varoluşuna bir saldırı olduğuna ve bu bağın fiziksel olarak korunması gerektiğine dikkat çeker. Makineleşmeyi savunan Marxizmi de eleştirerek; "Oysa makineler insanoğlunun bedensel hazlara düşkünlüğünü de azaltırlar. Zorunluluk ve külfet olan emeğin tasfiyesiyle insan bedeninin taşıdığı keyif alma, şehvet, erotik ve cinsel tatmin potansiyeli de tasfiye edilir" der. Kaybolan hazları erkek bedenine yeniden kazandırmak için, "saf ve adi doğa, yine "bütün arzuların gerçekleşmesinin hedefi olarak" kadın bedeninin esrarlı bir havaya büründürülerek sunulduğunu söyler. Bunun kapitalist ataerkinin kadınlara, doğaya ve sömürgelere uyguladığı temel bir yasa olduğunu vurgular ve; "Bütün romantik aşkların, doğanın, yabancı halkların ve 'yerlilerin' romantikleştirilmesinin temelinde bu vardır" der. Bilgisayar, teknolojik ilerleme, makineleşme, endüstriyalizm ile "üretici insani güçleri, doğaya dair bilinenleri ve özellikle bedensel zevk kapasitesinin hepsini" yok ettiğini ve "endüstrileşmiş toplumlarda kadına yönelik şiddetin artmasının nedenlerinden birinin bu olduğunu" belirtir. Mies, video endüstrisinde korku ve porno filmlerinin bu amaçla satıldığına dikkat çekmekte iken, günümüzde bu endüstri dizi endüstrisi, cep telefonları ve internet ile daha da kapsamlı hale getirilmiştir.

"Kültür endüstrisinin gücü, tüketicide yaratmış olduğu gereksinimle bir olmasına dayanır" diyen Adorno, mutlak iktidar ile güçsüzlük arasındaki bağa dikkat çeker. Dizi endüstrisinin gücü ise, bu gereksinimi yaratmanın da ötesinde, iktidar ile güçsüzlük arasındaki çelişkiyi silme-görünmez kılmada oynadığı rolde gizlidir. İktidarların ilgilendiği esas nokta, gerçeğin kopyasını eğlence olarak topluma tekrar sunmak ve sömürüyü derinleştirmektir. Kopyası artık gerçek olmaktan çıkmıştır. Toplamların doğal yaşam

ve paylaşım zemininde kendine has eğlence kültürleri, kültürel etkinlikleri ve paylaşımları vardır. Bunlar etkisizleştirilerek, ortadan kaldırılarak ve yabancılaştırılarak yerine sanal olan geçirilir. Eğlencenin geç kapitalizm koşullarında çalışmanın uzantısı olduğunu belirten Adorno; “Mekanikleştirilmiş emek süreciyle yeniden baş edebilmek için ondan kaçmak isteyen kimselerin aradığı bir şeydir. Ama aynı zamanda mekanikleştirme, boş zamanı olan kimseler ve onların mutluluğu üzerinde öyle bir güce sahiptir ki, eğlence metalarının üretimini temelden belirleyerek, bu kimselere boş zamanlarında emek süreçlerinin kopyasından başka bir şey yaşatmaz” der.

İrfan Erdoğan, bu sanal kurnazlığı, “boş zamanların kolonileştirilmesi” olarak tanımlar. Pierre Bourdieu ise “Oysa, gelgeç olaylara önem atfederek, o değerli zamanı boşlukla, hiçle ya da hemen hemen hiçle doldurmak suretiyle, yurttaşın demokratik haklarını kullanmak için sahip olması gereken ve asıl önem taşıyan enformasyonlar dışlanırlar” tespitinde bulunur. Dışlamanın, tepkiyi önceden belirleyen ve “Düşünsel kapasite öngören mantıksal bağlantılardan titizlikle kaçınma” ile gerçekleştiğini belirten Adorno, olay örgüsüne bağlı gelişmeler yerine, metin yazarlarının her sahneye uygun bir fikir ürettiğine vurgu yapar. Dizi senaryolarında sıralanan olaylar kurgusunda mantığa gerek duyulmaz ve izleyeni ‘aptal’ yerine koyan saçmalıklar birbiri ile ilişkilendirilir. Her işte bir mantık aramamanın arka planı bu kurgu ve tekrarlarla örülmektedir.

Kurulan mekaniğin yaşama hükmeden, düşünmek için boşluk bırakmamaya kilitlenmiş sistemi; devletli sistemin düşünen, muhakeme eden insan olgusundan korku düzeyini gösterir. Emek sömürsünün üstünü örtme, arta kalan zamanı sömürgeleştirme yöntemi ile gerçekleştirildiği ve buna karşı bilinçli, tercihli bir tavır gelişmediği sürece, kitle, sürü toplum olarak kalmaya mahkumdur. Oksijensiz, nefessiz bırakılmış toplum, birey ve kadın gerçeği, bitkisel hayatta yaşamaya tekabül eder. Günün yirmi dört saati ev işi ile dolu ev kadınının, dizi karşısına geçerek yemek hazırlaması, çamaşır ütölemesi veya ev temizliği yapması, katmerlenen

sömürünün gönüllü kabulüdür. Eve dönen çalışan işçi, emekçi, memurun televizyon kumandası veya netflix dizilerinin mahkumu olması, demokratik haklarını kullanmaya mecal bırakmaz. Kapitalist sisteme ve modernite kültürüne karşı direnen devrimci mücadele ortamlarına, ortamlarımıza sızan ve etkisine alan bu mekanizmayı, kültürel emperyalizmin özel savaş yöntemlerini çözümlmeyi ve bir devrimci tutum olarak karşı koymayı zorunlu kılmaktadır. Direnen halkımızın, halkların, kadınların devletli sistemin her tür yok etme silahını doğrularak süreklileştirdiği şiddet, tecavüz, katliam ından kendini kurtarması, direniş kültürünü ve etik-estetik ilkeyi yaşamın her alanında etkili kılması ile mümkündür.

Televizyon izleme, 'internete takılma' ile okuma, araştırma, yazma, düşünme arasında uçlara varan ters bir orantı vardır. Bilinçli, tercihli bir tutum sahibi olunmadığında, öz savunma mekanizması harekete geçirilmediğinde bu özel savaş saldırılarını boşa çıkarmak mümkün değildir. Okumak, araştırmak, paylaşmak düşünce gücünü geliştirmeyi, özneleşmeyi, toplumsallaşmayı, direnişi; izlemek ise seyirci kalmayı, nesneleşmeyi, bireyciliği, teslimiyeti getirir. "Okumaya zaman bulamıyorum" diyen birinin her gün en az 2-3 saatini bir diziyeye harcaması; farklı ve yeni bilgi kaynaklarından mahrum kalmayı, hazır sunulanı almaya alışmayı, düşünme ve üretime yabancılaşmayı, mukayese gücünü yitirmeyi getirir.

Ünsal Oskay dizilerin birbirinden soyutlanmış, kendi dünyasına çekilmiş insanları, herkesle yaşanan "ortak zaman"a kavuşturarak, gerçekte var olmayan bir cemaat içinde yaşama sanısını edindirdiğini belirtir. Popüler kültürün ürünü olan diziler aracılığı ile izleyicinin kendisini reel toplumla bir bütünlük içinde görmesini sağladığını ve reel yaşamı benimsemesini kolaylaştırdığı tespitini yapar. Bu benimseme süreci içinde düşünceden başlayarak, çeşitli tutum ve davranışlarda değişimin hız kazandığını¹³ söyler. Emre Kongar ise, değişimde önemli noktanın, dizilerle iletilen mesajların, hedef kitlenin ön tutumlarına uygun kodlara öncelik

13.Ünsal Oskay/ Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri, 2005/ Der Yayınları

vermesi olduğunu vurgular. Algı ve tutumun hızla değişmesinde, bu mesajların etkili olduğunu¹⁴ dile getirir.

Dağılan toplumsallığı telafi eden ortak zaman ve cemaat kurgusu; toplumsal dağılma-bozulmaya karşı mücadelenin önünü almayı amaçlar, boyun eğme kültürünü cilalayarak kitleleştirdiği topluma-bireye sunar. Reeli benimseme, algı ve tutum değişiminin hızı bu kurguya bağlı gelişir. Kaderciliğin, teknolojinin yeni din ve tekeli aracılığı ile topluma yeniden sunulmasının, yaşananın kopyasının, hiçle, boşlukla doldurulan ortak zamanın, beyinlerdeki ve yüreklerdeki karanlık kuyuları daha da kararttığı ve onulmaz yarayı kangrenleştirdiği, kanserleştirdiği, toplumsal kanserleşmeden anlaşılmaktadır. Çözen, bilen, direnen, kendini tanıyan, aşan değil; iradesiz, bilinçsiz, kendine yabancılaşan, çözümsüz, ölü ruhlar-kişilikler yaratma ve bu kurguya inandırma ve alıştırmamanın düzenekleri gerçeğin yerini alır.

Uyumlu yurttaş, makul birey yaratma, dizi kültürünün temel amaçlarındanıdır. Diziler sistemin yaratmak istediği kadınlık, erkeklik ve yaşam düzenlemelerine göre, toplum ve insan davranışlarını değiştirmeyi amaçlar. Bu amaca hizmet eden dizilerin ömrü uzun olur, resmi ideolojiye hizmet etmeyen, sistem ve verili ilişkilerini, kişiliklerini sorgulatan diziler ise hızla piyasadan çekilir ya da senaryoda rötuşlar yapılarak direniş sürecini anlatan bir dizi hızla uzatmalı, krizli bir 'aşk hikayesine' dönüştürülür. Devlet denetimi her zaman devrededir hem açık şiddetin hem çalışmanın hem de kolonileştirilmiş zamanın düzenleyicisidir. Bütün kurgunun temelinde, devlet ve iktidarı koruma, sistem krizini krizli toplum gerçeğine dönüştürerek kapatma, esas çelişkiyi görünmez kılma yatar. Dizilerdeki kurgunun hakikatin yerine geçirilerek, doğal, toplumsal yaşam ilişkilerinin yerini alması, kurgu-sanal olanı yaşama özleminin her gün su isteyen çiçek gibi sulanması, alttan alta göle çalınan mayanın tutmama ihtimali ve korkusunun ürünüdür. Bu korkudan yola çıkarak, neredeyse bütün

14. Emre Kongar/ Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, 2004/ Remzi Kitabevi

devletlere pazarlanan dizilerle yaratılmak istenen tek tip, homojen kültürü, toplumsal, kültürel etkilerini tahlil etmemiz, bilinç çarpıtma düzeyini açığa çıkarmamız, kırılma noktalarını yakalayıp, aşma tedbirlerini geliştirmek, temel bir mücadele alanıdır.

Dizilerde tecavüz kültürü, şiddet kültürü, şehir-modernite kültürü, militarizme bulanmış milliyetçilik kültürü, ailecilik-hanedanlık-harem kültürü, cinsel güdünün kışkırtılması gibi; ataerkil kültürü canlandırmak ve hakim kılmak amaçlanmaktadır. Egemen ideolojilerin ve devletçi zihniyetin beslendiği temel yöntemlerin dizilerde yeniden üretilme biçimlerini görmek ve aşmak açısından daha derinlikli ele alma ihtiyacı vardır:

a. Cinsiyetçilik ideolojisinin dizilerde yeniden üretimi

Toplumsal cinsiyetçiliği pekiştiren kadın-erkek rollerinin dizi senaryolarının baş köşesine oturtulması, erkek egemen sistemin sürekliliğini sağlamak, toplumu hizaya getirmek için başvurduğu temel yöntemdir. Kadını-erkeği cinsel obje olarak sunma ve kullanmanın sınırsız kurgu ve yöntemi geliştirilmektedir. Mülkiyet ilişkilerini pekiştiren, canlı tutan, geleneksel kadın ve egemen erkekliği yücelten senaryolar birbiri ile yarışır durumdadır. Kadını aile, çocuk, erkek, aşiret, kapitalist, devlet için gönüllü-duygusal hizmetkar olarak sunmak, birincil amaçtır. Evde, işte, sokakta "makul kadın" olmak, alttan alta işleyen temel prensiptir. Eski kurgularda erkek avcı, kadın avlanan pozisyonda iken, günümüzde erkekte rol çalan kadın tiplerini de çoğaltılarak, kadın avcı konumuna yükseltilir. 'Erkeği düşüren', etki alanına çeken ve çekip çeviren kadınlar ön plana geçer. Devlet ajanı, devlet kadını, diplomatı, iş çekip çeviren gibi, kadını devletleştirme-erkekleştirme operasyonu yürürlükte.

Erkeklik rolleri, derinleşen sistem-iktidar krizinin düzeyine göre yumuşak-sert misyon üstlenmekte, özünde egemenliği-iktidarı inşa etmenin vazgeçilmez malzemesi olarak kullanılmaktadır. Savaş ve şiddetin öznesi-nesnesi erkeklik ile iyi aile babası-iyi patron, iyi-kötü aşık-eş, iyi polis-kötü polis, diktatör-iyi devlet adamı

arasında gidip gelen krizli bir kimlik sunumu esastır. Döven-söven-öldüren, ama sonunda bir sahip olarak hep hazır-görevde olan erkek devrededir. Hep kendini kanıtlaması, güç olması gereken erkeklik, erkeği de ezen bir işkence-tabii kılma biçimi olarak kurgulanır. Sadık sevgili-eşten şiddet uygulayana, devlet adına cephelere sürülen askerden uzay savaşçılarına, iyi-kötü mafya rolleri de dahil, erkek potansiyel bir güç-şiddet kullanma, üretme mekanizması olarak kurgulanır.

Maria Mies, ekran karşısına oturtulan toplumu sürekli altında tutarak, "fethetme, tabii kılma, kişiler üzerindeki kontrolü sürekli koruma"nın yoluna dair; "Erkeklerle ilgili ataerkil ideolojiyi keşfedenler, kadınlar için de uygun bir ideoloji icat ettiler. O da ezeli ve ebedi kurban ideolojisi, fedakarlık ideolojisidir (modern Batı versiyonunda dişi mazoşizm ideolojisidir)" der. Zaman ve mekana bağlı biçimsel değişiklikler yapılsa da temel kanun, kölelik-egemenlik ruhunun-düşüncesinin, teslimiyetin kişiliklerde derinleştirilmesidir. Başkaldıran her kadın karakterin başının beladan kurtulmaması, erkeğe dayakçı-tecavüzcü kocalıktan duygusal aşığa, iyi-sert patronluktan mafyalığa, çeteciliğe, katliamcı faşiste kaba güç-şiddet kullanma alanlarının sonuna kadar açık olması, bununla ilgilidir.

Fedakarlık-kurbanlık madalyonun iki yüzünü oluşturan eş ideolojilerdir. Fedakar anne-hizmetçi-sekreter-metresten eş-fahişe ikilemi-gerilimi içinde, aile-eş-aşk-erkek-devlet kurbanı kadın için, "hayır"ların törpülenmesi ve giderek ortadan kaldırılmasının en ince ayarı kurgulanır. Devrimci mücadelelerin yükseldiği, toplumsal ve kadın özgürlük arayışının güçlendiği her dönemde ailecilik ideolojisinin yürürlüğe sokulması, iyi eş-mutlu aile kurgularının çoğalması, kadına ev ve çocuk yolunun gösterilerek eve çekme-kapatma ideolojisinin öne çıkarılması dikkat çekicidir. Sokağa çıkma eğilimi, özgür kimlik arayışı güçlenen kadının hem yasa hem ceza hem dizilerle evinin yolunu tutması farz kılınır. Ev, erkek kanunları ile örülüdür; kadının kendi yaşam ahlakını geliştirmesi, ev sınırlarını ihlal girişimleri önceden hesaplanarak, bağlama biçiminin en usta ve yaygın yöntemleri modern-geleneksel aile

üzerinde sistemsel bir çalışma olarak yürütülür.

Cinsel güdünün kışkırtılması üzerine kurgulanan dizilerde kadını hangi mekanda, toplumda, işte olursa olsun, cinsel obje olarak sunmak, hiyerarşik ilişkileri kalıcılaştırmanın amentüsüdür. Amerikan dizilerinden Hindistan, Türk, Brezilya dizilerine, taciz ve tecavüz kültürü normalleştirilir. Aşk ve sevgi, pazara sürülen ve alıcısı yüksek tüketim alanıdır. Yerli ve yabancı dizi isimlerinin çoğunda 'aşk' sözcüğü yer alır: Yalancı Aşk, Kiralık Aşk, Bir Garip Aşk, Aşkın Bedeli, Acil Aşk Aranıyor gibi tanımlamalarla 'aşk' sınırsız metalaşmaya açılır. İsminde yer almasa da her dizinin aşk macerası ile süslenen senaryosu sabittir ki, iyi alıcı bulsun!

Adorno, aşkın bir "aşk macerası"na indirgendiğini belirterek, kültür endüstrisinin "pornografik ve iffetli" olduğu ironisini yapar. "Doyumun esirgenmesi"nin temel bir kurgu olduğunu vurgular ve; "Hiçbir erotik sahne yoktur ki, kışkırtıcı imalar ile ima edilen o noktaya kesinlikle varılmaması gerektiğine ilişkin göndermeleri bir arada barındırmassın" der. Günümüzde bu kurgu korunmakla birlikte, bir gecelik 'aşk'lar, cinsel güdü tatminine dayanan ilişkiler daha fazla teşvik edilmekte, alıcı bulmaktadır. Cinsel özgürlük adına, cinsel güdünün sınırsız tahakkümünün ve cinsel metalaşmanın önü açılır.

Amerikan dizilerinde liberalizmin "ekonomik özgürlüğünü elde etmiş kadın özgür kadındır" kurgusunu temsil eden kadınlar, seks deneyimlerini paylaşır, bütün dünyaya paylaşırlar. Cinsel yaşamın sırları, tek gecelik ilişkiler, muhteşem-zengin koca hayalleri, aşksız ilişkiler, kadınların şehrin muhteşem ve parlak ışıkları altında tüm hayallerini kariyer ve erkeklerin süslediği bir dünya sunulur şehirli-modernite kadınına. Kır, toplumsal geleneksel, ahlak, namus .kurgularını işlemek, sömürge merkezlerine, yapımlarına bırakılır Hindistan dizilerinde kadın; gelenekselliğin, mağdurluğun, erkeğin ağzından çıkacak bir söze mahkumiyetin, dilsizliğin ve kaçamak dövüşün sembolüdür. Erkek zengin, kadın fakir aşkları, erkeği bir kurtarıcı olarak sunar. Gelin-kaynana çelişkisi, tarihsel bir çelişki olarak, dizi kültüründe canlı tutulur. Hindistan dizilerinin baş köşesine oturtulan ve eve kapatılan kadının enerjisini tüketen

temel bir çelişki olarak canlı tutulur. Buna görümce-elti çelişkileri de eklenerek daha da ağırlaştırılır. Türk dizilerinde de adı konulmadan Kürdistan'da, geleneksel aile ilişkileri, aileci-aşiretçi töreler canlı tutulur. Kadının bütün enerjisi aile-töre ilişkileri-çelişkileri içinde tüketilir. Çıldırma ya da ölüm sınırında bir yaşama mahkum edilir. Köle-boyun eğen kadın -gelin, genç kadın, dul kadın- tiplmesi hep acılar içinde, kader kurbanı olarak töre, namus, erkek ve kaynana insafına bırakılır. Ya teslim olacak ya toprağın olacaktır, bu gerilim içinde, namus timsali olarak sunulur ve erkeğin her hakkı mahfuzdur. Ağalığı modern ağalarla teşvik eden, erkekliği güçle özdeşleştiren, kadın katliamlarını töre adı altında sıradanlaştıran-normalleştiren, tekrarlayarak zihinlerde canlı tutan, ataerkil kültürü pekiştiren senaryolar televizyon kanallarında yarış içindedir. Dayak yiyen, azarlanan, katledilen kadınlık; şiddet uygulayan, katleden, 'devletten bile korkmayan' erkeklik inşa edilir.

Cinsiyetçi roller sadece karşı cins ilişkilerini belirlemez, kadınların hemcinsleri ile ilişki biçimini de kurgular. Dizi kültüründe, özellikle de son dönem Türk-Hint dizilerinde kurgulanan kadın tiplmeleri, beynimiz ve yüreklerimize nasıl kişilikler yerleştirmek istendiği sorusunu sordurmaktadır. Bu sorunun cevabı, varlığımız, özgürlüğümüz ve geleceğimiz açısından hayati önem taşıyor. Bir erkeği veya bir kariyeri elde etmek için her kadını düşman ve rakip gören, kıskanç, erkek-kariyer düşkünü, emek düşmanı kadın tiplmeleri çoğalmıştır. "Gözü dönmüş"lük derecesinde, etrafını görmeyen, bireysel hırsı, güdüsü ve yaşamı için harcamayacağı hiçbir değer yoktur. Gözleri kin-intikam-düşmanlık, entrika kusan bu kadınlar, etik-estetik değerleri yerle bir etme kurgusuna kilitlenmiştir. Bu değer tüketiciliği, mülkiyetçi-iktidarcı kadın kurgusu, özgürlük arayışı ve mücadelesine girişen ve kendini yeniden yaratmak, erkek egemen sistemi aşmak isteyen kadın gerçeğine saldırı ve tüketme amaçlıdır.

Modern çekirdek aile ilişkilerinde büyük bir çöküntü yaşanmaktadır. Toplumsal sorunun derinliği, en belirgin kadın-erkek, aile ilişkilerine yansımaktadır. Egemen-köle ilişki ve çelişkisi, geleneksel veya modern biçimli ailede değişik versiyonda da

olsa, özünde krizli ilişkiler yumağı olarak yansımaları bulur. Bütün dizilerin eş aldatma konusunu atlamaması, yergi mi normalleştirme mi olduğu sorusunu sordurmaktadır. Her dizi senaryosuna yerleştirilen bu kurgu, yaşanan aile, eş ilişkilerindeki bunalımı çözüme değil, derinleştirme, kanıksatma ve normalleştirmeyi amaçlar. Gelişen toplumsal özgürlük mücadeleleri ile kadın özgürlükçü, demokratik aile arayışlarının önüne dağ gibi uygarlık tarihi ve devletli sistemin üzerinde yükseldiği geleneksel aile, karı-koca ilişkileri çıkarılmaktadır.

Özgürlük arayışını engelleme operasyonları

1970'lerde dünya genelinde, Türkiye ve Kürdistan'da yükselen devrimci mücadele, Kürdistan özgürlük mücadelesinin yarımyüzyıla yaklaşan kazanımları, özgürlük ve demokrasi bilincinin gelişmesini sağladı. Kürdistan kadın özgürlük mücadelesi, kadınların öz bilinç, irade ve örgütlülüğünün önünü açtı. Erkek egemen sistemi, ataerkil kültürü sorguladı ve kadın etiği-estetliğini, kültürünü geliştirdi. Cins mücadelesi ile gelişen cins bilinci, sevgisi, öz örgütlülüğü, kadınlara yeni bir dünyanın kapılarını araladı. Erkeğe-devlete-iktidara göre değil, özgür yaşama-topluma-kadına göre şekillenmenin, duygu ve düşünce dünyasını oluşturmanın koşullarını yarattı. Kendini tanıma, bilme ve hakikate ulaşmanın imkanlarına ve mücadele bilincine kavuşan kadın, toplumsal yaşamın her alanında öz bilinci, iradesi ve örgütlülüğü ile yer almaya başladı. Demokratik toplumsal gelişimin zeminini güçlendirdi ve devletli sistem alanlarını daralttı, tehdit etmeye başladı. Bu gelişimin Rojava devrimi ile Kürdistan'dan Türkiye'ye, Ortadoğu'ya ve tüm dünyaya yayılması, özgür yaşam-kadın umudu ve bilincini canlandırması, hegemonik sistemin özel tedbirlerini gerekli kılmıştır.

Abdullah Öcalan'ın klasik erkeklik ve geleneksel kadınlık çözümlenmeleri, direniş kültürü ve mücadele değerleri ile yaşamsal karşılığını bulup toplumsallaştıkça, devletli sistemi harekete geçirdi. Bu yüzden dizilerde yer alan kadın tiplerini, kariyer-şehvet düşkünü, gözü kara, değer yutucu, komplo-oyun kurucu,

intikam yüklü ve saldırgan, beyni ve yüreği kötülük-düşmanlık, tüm kadınların ayağını kaydırmak için dolup taşmaktadır. Bu kötülük-düşmanlık tesadüf değildir, erkek egemen sistemin denetiminden çıkan ve çıkmakta olan kadını yeniden denetim altına alma operasyonunun baş oyuncularındırlar. Beyni ve yüreği iyilik, güzellik, doğruluk ve özgürlük değerleri ile yeniden toplumsallaşan kadın, bu düşman karakterlerin nedenidir. Aslında demokrasi kültürü, kadın ve toplumsal özgürlük değerlerinden sınırla da olsa etkilenmiş sanatçı ve oyuncuların bu tür rolleri oynamayı reddetmesi önemli bir tutumdur. Ancak böyle bir tutum yerine, verilen yüklü paraların esiri olma ve sadece bireysel geleceğini-kariyerini düşünme eğilimi öne çıkmaktadır. Yasak Elma dizisinde oynayan Şevval Sam gibi, toplumsal kültürden kısmen etkilenenlere bile sistemin el atması ve hem fiziki hem beyinsel kullanım aracına dönüştürmesi, yakın örneklerden biridir. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür ve tek tek oyuncu bireylerin etki alanları üzerinden bile kadını-toplumu etkileme, ele geçirme planı yürürlüktedir. Erkek karakterine bürünmüş devlet kadını, özgürleşmek isteyen kadın ve topluma karşı bir tetikçi olarak kullanılmaktadır.

Kadın devrimi, kadın kültürü, özgürlük ve toplumsallık değerlerine saldırının kadın tiplmeleri hem geleneksel biçimi hem modern biçimi ile yaratılmakta ve piyasaya sürülmektedir. Hint dizilerinin, Türk dizilerinin -birçok dile dublajı-altyazılı çevirisi- bütün Ortadoğu, Orta Asya ve dünya ülkelerine pazarlanmasının arkasında böyle bir ideolojik saldırı ve mücadele vardır. Gümüş dizisi örneği ve Türk dizilerinin Ortadoğu'ya pazarlanma amacı, etki ve tepkileri gerçeği daha yalın ifade etmektedir:

Dizinin konusu, zengin bir ailenin oğlu, 'taşra'lı bir kızın evliliği ve etrafında dönen geleneksel kadın-erkek ilişkileri, aile çelişkileridir. 2008'de ABD'de çıkan haftalık magazin dergisi Variety; Türk dizilerinin Ortadoğu'da 'büyük rekorlar' kırdığını gündemine taşır. Ortadoğu'nun eğlence kanalı MBC'de Nur adı ile yayınlanan Gümüş ve Kaybolan Yıllar dizilerine yer verir. "Dublajlı yapılan Türk dizileri Arap izleyicileri eğlendiriyor" denir. Diğer yandan

Mısır'da El Ezherli din adamlarının Gümüş Dizisi'nin ülkelerinde yayınlanmasına karşı çıktığı haberleri yayınlanır. Dizinin erkek karakterinin "çiftler arasında duygusal şizofreni zehrini yaydı"ğı, dizinin etkisi ile boşanmaların arttığı, Arap kadınların eşlerinden kendilerine daha fazla ilgi gösterip, romantik davranmasını bekledikleri görüşlerini savunarak yayından kaldırılmasını isterler. Diziler aracılığı ile sistemin elde etmek istediği ortak amaçlar olsa da kültürel yabancılaşmaya büyük yatırımlar yapılsa da yaşanan kültürel uyumsuzluk farklı farklı tepkilere yol açmaktadır. MBC kurucusu ise, bir ticari kurnazlık yaparak, Türk dizilerinin mesajlarının Arap halkına tam ulaşabilmesi için resmi Arapça yerine Suriyeli lehçelerin kullanıldığını söyler. "Suriyeli lehçeler mükemmel bir formül. Türkiye ile Suriye kültürde, peyzaj da bile birbirine çok benzer. İlk başta insanlar, Suriyeli yapımı olduğunu düşündüler"¹⁵ der. Kanalin üst düzey bir yetkilisinin "Latin Amerika dizileri çok güzel görünse de Latin Amerikalılar pek bize benzemiyor. Türkiye biraz daha modern olsa da bizim gibi bir İslami toplum. Ayrıca programlarında biraz daha özgürlük var. Bu nedenle, diziler adi ve kaba olmadan seksi olabiliyorlar" sözleri, erken ve kalıcı sonuçlar elde etmek için incelikli hesaplar peşinde olduklarını gösterir. Ucuza mal edilen Türk dizileri ile -o yıllarda yılda 100 dizi çekilmektedir- kültürel emperyalizm ve asimilasyon ucuza kapatılır, benzer diziler pazara sürülerek Ortadoğu modernite kültürünü yaymanın doğal pazar ve ticaret alanına dönüştürülür. Kadınlarda ve halklarda gelişen özgür kadın-erkek ve toplum eğilimine karşı, sistem kendi kadını-erkeğini, aile modelini yaratmak ve hem modern hem geleneksel kölelik ilişkilerini egemen kılmak istemektedir. Kadın ve erkek karakterlerin tek tek üstlendikleri misyon ve verdikleri mesaj, her kesimde ve kişilikte karşılığını bulur. Dizilerde kadınlar fiziki olarak 'güzel' görünseler de saçtıkları enerji, etraflarına ördükleri komplocu, entrikacı ağlar ve düşürme-düşkünleştirme kurguları ile korkunç çirkinlik yaymaktadırlar.

15. <https://www.haberturk.com/medya/haber/86922-gumus-bosanmalari-artirdi>, 21.07.2008

Gerçeklik ise, oyun-oyuncu olmanın ötesinde, büyük bir komplo ve saldırının aleti veya gönüllü üretenei olma durumunu ifade eder. Bu kurgunun odağında cinselliğini kullanma, kadını sadece cinsel obje olarak kurgulama, algı ve zihniyetini yaratma yer alır. Devrim, özgürlük ve toplumsallık zemininde güçlenen, irade kazanan, yaşamın her alanına zenginlik, anlam, emek katan kadın gerçeği ve gelişimi, cinsel güdünün tatminine kilitlenmiş kadın saldırısı ile alt edilmek istenir. Anı yaşayan, yarını düşünmeyen, anda tatmin olan sonrası koca boşluk ve hiçlik içinde tükenen ve tüketen tiplerdir bunlar. Zaman ve mekandan bağımsız, hiçbir sorumluluk, aidiyet duygusu olmayan kurgusal, köksüz bir yaşam sunarlar.

Parçalanan kadın gerçeği, parçalanan toplumsallık, yaşam değerleri olmakta, tükenen ve tüketen kadın nesneleşme-köleleşmenin dip noktasını özgürlük olarak algılamakta ve büyük bir yanılısama yaşamakta, yaşatmaktadır. Yanı başında canlı tutulan, normalleştirilen geleneksel roller, binyılların kölelik yüklü ilişki biçimleri de madalyonun diğer yüzünü tamamlar. Kadın namustur, mülktür, baba-abi-koca-ağanın sözünün dışına çıkamaz. Karılık ve kocalık rolleri, aşiret-şeriat kanunları adı konmamış Kürtlük olarak sunulurken, özgür Kürtlük'ün önü alınmak istenir. Devlet, çekirdeğine dönüştürdüğü aile, karı-koca ilişkisinden büyük medet ummaktadır. Diri diri gömülen, namus adına katledilen, tecavüz-recm-kezzap-kurşun hedefi kadın, kölelik kurgu ve sınırlarına mahkumdur. Bu sınırı aştıkça haddi bildirilmektedir. Dizi kültürü bu kurguları yaşamın kendisi olarak sunmakta büyük başarı sahibidir ve sistem karşıtlarını bile ekran başına toplamakta uzmanlaşmıştır.

Son dönem Türk dizilerinde psikolojik, drama, mafya-aşiret meseleleri de dahil hem kadınlar hem erkekler ağlama krizleri eşliğinde sunulmaktadır. Tüm yaşam alanlarına müdahalenin yarattığı psikolojik-toplumsal krizin yanında, psikolojik konuları işleyen dizilerle, direkt ruhların teslimiyetini hedefleyen kurgular giderek öne çıkmakta ve işlenmektedir. Dinci-milliyetçi AKP iktidarının desteklediği zengin psikolog Gülseren Budayıcıoğlu'nun

meslek deneyimlerini aktardığı kitaplardan üç ayrı dizi senaryosu çıkarılmıştır. Takıntılı, krizli, şiddet yüklü kişilikler-ilişkiler yumağı, ruhu çalınmış yaşamlar... umutsuz, çözümsüz... ancak bu kriz halinin devletli sistem krizi, toplumsal krizle bağı titizlikle gizlenir. 2019'da yayına başlayan Kırmızı Oda Dizisi, toplumsal kökenine inme yerine, şiddeti meşrulaştıran kurgusu ile ev-aile içi şiddeti, kadına-çocuğa karşı şiddeti normalleştirmektedir. İlk bölümü cinsel şiddetin türlü baskısı ile yoğrulmuş türbanlı, yanık sesi ile ilahi okuyup herkesi mest eden kadın hasta ile cinsiyetçi-dinci ideoloji yüklü havayı topluma solutarak, acı ve kaderine boyun eğme mesajını derinleştirerek başlar.

Haziran Düzkan bu dizinin kapitalist, ataerkil sistem ve yarattığı depresyonun-ruhsal krizin kadın-erkek ilişkilerini nasıl etkilediğini ustalıklı atlayarak sorunları kişiselleştirdiğini belirtir. İktidardan nemalananların ekranlara da ortak edildiğini söyler ve "kadınların çaresizliği üzerine inşa edilen bir ekran imparatorluğu" olarak değerlendirir. Kader kurbanları çoğunlukla kadınlardır, erkekler yer alsa da yine erkek şiddeti kadına yönelir. 2000'ler sonrası çoğalan TV kanalları ve televizyon-dizi kültürü ile cinsiyetçiliğin dincilikle harmanlanmış zihniyetini topluma taşıma ve genel bir siyaset stratejisidir. Kadınlar kadar erkeği de denetim altına alan, yaşadığı sorunların altında kalan, çaresiz, çözümsüz kılan bir kurgu öne çıkar. Herkes hüngür hüngür ağlamakta, ağlama çözümün yolunu aralamaktadır. Ağlayanların bütün sırlarını öğrenen psikiyatrik -kadın olması dikkat çekici-, içinde yaşadığı sistemin neler ürettiğini çok iyi bildiğinden, tanıları önceden koymaktadır. Tıpkı 'devlet baba' gibi, zayıf düşürdüğü bireyleri tekrar kucaklayıp sisteme yeniden kazandırarak sistemin ömrünü uzatmakta, üzerinden para kazanma senaryoları yazmaya devam etmektedir. Her şiddet, hastalık hikayesini başka bir dizinin konusu yaparak, toplumsal krizin nedenini çarpıtmakta, birey öyküleri ile sınırlandırarak kendini rahatlatmakta, sanal kurgu üzerinden devlet-iktidar-egemen erkeğe hareket alanı açmaktadır. Cinsel, ekonomik, kültürel, militarist şiddetin kurbanına dönüştürdüğü kadını-erkeği, kırmızı odalarda, kilitli evlerde, evlendirme programlarında

yeniden nesneleştirme, metalaştırma hesabı yapmaktadır. Hollywood dizileri ve versiyonları, cinsiyetçilik ideolojisini tüm yaşam ilişkilerine kodlayarak, toplumsal cinsiyetçiliği derinleştirmeyi, cinsel güdünün kısıktırılmasını, cinsel şiddet, tecavüz ve tacizi, kadın bedenini cinsel meta olarak sunmayı normalleştirir.

b. Milliyetçilik, militarizm ve şiddet kültürünün dizilerde yeniden üretimi

Küreselleşme ile ulus-devlet sınırlarının aşıldığı iddia edilse de her sınır ihlalinin ideolojik, askeri, ekonomik savaş-saldırı gerekçesi olması, milliyetçiliğin bir ulus-devlet ideolojisi olarak hüküm sürdüğünü gösterir. İki büyük dünya savaşı yaşamış olan kapitalist sistemin, üçüncüsünün sonuçlarını kontrol altında tutmak için zamana yaydığı, sürekli bir savaş haliyle başta Kürdistan ve Ortadoğu olmak üzere tüm dünyaya sürekli savaş, şiddet, tecavüz, katliam, kadın ve toplum kırımını dayattığı bir zamanın tanıklarıyız. Hegemonik güçler, küresel sömürü için hakimiyet alanlarını genişletmekte, bunun yöntemi olarak; askeri, siyasi, ekonomik sömürüyü, şiddeti iç içe geçmiş kaplar misali kullanmaktadır. Ölmeye ve öldürmeye hazır bir ordu, asker toplum yaratma, kutsanan vatan, devlet, millet, bayrak efsanelerinin sürmesi için zorunludur.

Küresel sermayenin kar hırsı, ekolojik yıkımdan toplum-kadın kırımına, kültürel dejenerasyona her türlü kırım-yıkım faaliyetini, saldırısını normalleştirdiği oranda sonuç alabilir. Bu nedenle çocuklara hitap eden çizgi dizi-filmlerden her kesime hitap eden dizilere şiddet ve militarizm senaryoları ön sıralarda yer almaktadır. Savaş, ölüm, katliam, göç, işgal ve kanın gövdeyi götürmesi, toplumsal genlere kodlanmak istenmektedir. Şiddet, militarizm tohumları bilim-teknik gelişimin imkanlarını da arkasına alarak çocukluktan ekilmeye başlanarak, ninja savaşlarından uzay savaşlarına dünyayı kasıp kavuran savaşlar uzaya sıçratılır. Yerin, göğün, evrenin tek hakimi devletli sistem ve sermaye-silah-

teknoloji tekelleri, dünyada işgal ve paylaşım savaşlarını uzayı işgal-paylaşım senaryoları ile derinleştirmektedir. Çocukların, gençlerin kendine seçtikleri kahramanların suç üreten çete, mafya, polis-asker gibi üniformalı, silahlı güç temsilcileri olması, bu kurgunun sonucudur. Sevgiyi, doğa ile dostluğu, paylaşımı işleyen çizgi filmlerin yerini günümüzde ninja, robocop, voltron gibi savaş, şiddet, ölüm kahramanları ve şiddet-korku dizilerinin almasının nedeni budur. Savaş, şiddet ve korkunun her an hüküm sürdüğünü hissettiren, yaşam-ölüm çizgisinde bir tedirginlik, korku, hiçlik duygusu hakim kılınmak, insanca varoluş ve yaşam biçimi anlamsızlaştırılmak istenmektedir.

Kültür endüstrisi pazarında en çok dolaşımda olan şiddet içerikli çizgi film ve diziler Hollywood yapımıdır. Balkanlardan Uzak ve Yakın Doğu'ya, Arap ülkelerine pazarlanan Türk dizilerinin içeriği de çoğunlukla militarizm ve şiddet yüklüdür. Latin Amerika'dan Kürdistan'a dünyanın birçok yerinde yükselen demokratik, özgür yaşam mücadeleleri, küresel hegemonik güçleri kapsamlı tedbir almaya itmiştir. Öncesi olmakla birlikte, 1980-90'lar sonrası militarizm-şiddet içerikli senaryolara özel bir yatırım yapılmakta, devletlerin hem askeri hem istihbarat güçleri tarafından desteklenmekte-kurgulanmaktadır. Savaş-şiddet-militarizm-milliyetçiliği işleyen dizilerin çokluğu, toplumların ve bireylerin beyinleri, yürekleri, bedenleri ve topraklarını işgal, şiddetle ele geçirme yönteminin önceden devreye sokulduğunu, teslimiyet, işgal ve tecavüzün her an yürürlükte olduğunu göstermektedir. İnternette savaş kurgulu çocuk oyunlarının ektiği tohumlar çizgi-dizilerle, dizi kültürü ile tamamlanmakta, ölüm-öldürme ile koyun koyuna, barışık yaşanmaktadır. Oyunlarda öldürmek puanlarla ödüllendirilirken zevk ve heyecan yaratan bir eğlence olarak gösterilmektedir. İnsani empati duyguları ortadan kaldırılmakta veya bir "zayıflık" olarak görülmektedir. Ortak yaşam kültürü, paylaşımcı, dostluk duyguları geliştirdiği, paraya karşı oldukları için komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle Şirinler çizgi filminin ABD'de yasaklanması, Türkiye, İtalya gibi birçok ülkede yayından kaldırılması; kar ve sömürü düzenine ilişkin soru işareti-

.çelişki yaratacak hiçbir düşünceye yer verilmediğinin kanıtıdır Polisiye, mafya dizilerinin birer macera, heyecan kaynağı gibi sunulması ve her gencin yüreğine 'haksızlıktan hesap soran, başkaldıran, adalet peşinde koşan" bir mafya, polis kahramanın yerleştirilerek, sistemden kimin, nasıl ve hangi yöntemle hesap soracağı saptırılmakta, muğlaklaştırılmaktadır. Bu saptırma ile kişiliklerin devletleştirilmesi, mafyalaştırılması, militarist, milliyetçi duygularla yüklenmesi, büyük savaşları kurgulayanlar tarafından geliştirilmektedir. Küresel sermayenin katlanarak büyümesine hizmet edecek nesiller yetiştirme, ailenin, toplumun, hatta okulların elinden alınarak televizyon ve dizi tekeline teslim edilmiştir. Esas bilginin, yaşam-ilişki kültürünün kaynağı tekelleştirilmiştir. Bu tekel aracılığı ile Amerikan dizilerinden Türk dizilerine cinsiyetçilik, milliyetçilik, militarizm, şiddet konularının ilk sıralara yerleştirilmesi, toplumsal varoluş ve yaşam biçimine köklü müdahaleleri içermektedir. Düşman her yeredir, bulunmalı, vurulmalı ve bu duygu ile yaşanmalıdır. Dostluk, kardeşlik, sevgi anlamsızlaştırılan, kurgulanan şiddet-militarizm-faşizm toplumunda yeri olmayan duygulardır. Savaşız, sömürsüz, devletsiz, mafyasız-çetesiz bir tarihin hiç yaşanmadığı ve yaşanamayacağı zihinlere kazınmaktadır.

"Erkek toplum, asker toplum", "ordu-millet" kurgusu, Türk milliyetçiliği ve devletçiliğinin düsturu olduğu gibi, bir ulus-devlet ilkesidir, devletleştirilen toplum gerçeğini tanımlar. Şiddet, militarist, milliyetçi duyguların erkeklikle özdeşleştirilmesi, bir devlet oyunudur ve üzerinden yükseldiği egemen erkekliği yüceltme adına, güçsüzleştirdiği, sömürdüğü erkeğe kendini kanıtama alanları sunmaktadır. Güç-erkek ayrılmaz ikilisi için; erkek-polis, erkek-mafya-çete, erkek-asker gibi karakterler bir sınav ve özdeşleşme alanlarıdır.

Mafya dizilerinden etkilenen gençler, bunu bir yaşam biçimine dönüştürerek, aynı dili-cümleleri kullanmakta, dizi karakterlerini model almaktadır. Mafya-polisiye dizilerde suç işleyen kişilerin iyi, karizmatik, maceracı karakterler olarak sunulması, suçu normalleştirdiği gibi, suça öykünmeyi getirmektedir. Çete gibi

örgütlenen ve milliyetçi, militarist duygu ve tepkilerle sokak infazları, linçleri gerçekleştiren faşist gruplar bunun en somut örneğidir. Bu senaryolarla çeteleşen devlet gibi mafyalaşan toplum yaratma, kutsal bir görev olarak belirlenmiştir. Vatan-millet-devlet için gerekeni yapmaya hazır kişiliklere yatırım yapılmaktadır. ABD’de Ulusal Televizyon Şiddet Araştırması’nın yürüttüğü bir çalışmada, çocuk programlarında şiddetin “daha göz alıcı şekilde” sunulduğu belirtilmektedir. 1954’lerde yapılan araştırmaların da aynı sonucu gösteriyor olması, sistematik özel bir kurguyu ortaya çıkarmaktadır. Gerçek ve hayali olanı tam ayırt edemeyen çocuk zihinlerine hem şiddeti normalleştiren algı yüklenmekte hem de sorunları şiddet yoluyla çözen kahramanlar model olarak yerleştirilmektedir. Bu kapitalist sistemin çocukları geleceğin mafyası, çetesi, askeri, uyuşturucu kullanarı-satarı olarak kurgulama, suç üreten toplum yaratmaya dönük en önemli yatırımdır. RTÜK’ün 2006’da ilkökul öğrencilerinin televizyon izleme eğilimlerini ortaya çıkarmak için yaptırdığı araştırmada, çocukların en çok sevdiği kahramanların Örümcek Adam ve mafya Polat Alemdar olması da bu gerçeği kanıtlar. Kırmızı Oda Dizisi de “şiddet çocuklukta öğrenilir” kurgusu üzerine kurulmuştur. Her bölümün başında bu kurgu tekrarlanır. Esas olan ise, şiddetin çocuklukta öğrenilmediği, “öğretildiği” gerçeğidir. Öğreticinin kim olduğunu ve neyi amaçladığını deşifre eden bir bilinçlenme ve şiddet kültürüne karşı bu bilinçle mücadele geliştirilmediği sürece, sistem kurgusu sonuç almaya devam etmektedir.

Korku, şiddet, militarizm ve milliyetçiliği aşıl原因an diziler de televizyonun en çok izlendiği akşam saatlerinde yayınlanır. Hollywood yapımlarında polisiye, istihbarat, terör gibi savaş ve şiddet içerikli dizilerin yaygınlığı, toplumsal direniş ve mücadele alanları ve dönemlerine denk yoğunluk kazanır. Bu dizilere Vietnam, Küba, Afganistan, Kolombiya, Meksika gibi direnen halklara karşı başta ABD olmak üzere emperyalist güçlerin uyguladığı şiddet, katliam ve işgalleri meşrulaştıran, aklayan bir rol yüklenir. Türk polisiye, mafya dizilerinin yanında, “terörle mücadele” dizilerinin çekilmeye başlanması da bu nedenledir.

Devletin Kürdistan'da uyguladığı militarist, faşist baskı ve şiddeti normalleştirme, bu uygulamaları aklama, gerçekliği çarpıtma dizileridir. Bu yüzden 40 yılı aşan Kürt halkı ve gerillanın özgürlük mücadelesini "terörizm" olarak adlandıran ve Türk devletinin saldırı, şiddet terörünü aklayan dizilerin sayısı artmıştır. Kurgunun görünmez kıldığı ise, yakılan köyler, yıkılan şehirler, işgal edilen topraklar, katliamlar, milyonların göçü, doldurulan zindanlar, faşist baskı ve şiddet uygulamaları ile zindana çevrilen Kürdistan'dır. Bu normalleştirme, çarpıtma milliyetçi duygular ve ulus-devlet siyasetinin stratejisine uygun ideolojik argümanlarla beslenir. Yeni Osmanlılık, imparatorluk hayalleri, Osmanlı kültürü ve tarihini canlandıran dizilerle gündeme sokulur. Osmanlı ve Büyük Selçuklu İmparatorluğu tarihini güncelleştiren birçok dizi çekilir, pazarlanan onlarca ülkede yayınlanır.

Tüm toplumlar üzerinde küresel bir homojenleştirme, kitle, sürü toplumu yaratıldığına dikkat çeken Abdullah Öcalan, "...sisteme en ufak bir itiraz gelmeyecek biçimde yeniden inşa etmeler devrededir. Toplum projeleri bir nevi eski devrimlerin, ütopyaların yerine ikame edilmiş oluyor. Artık ütopya ve devrimlere gerek yoktur. Her şey projelenebilir"¹⁶ diyerek sistemin hakikati çarpıtma düzeyine dikkat çekmektedir. Bu projelendirmenin finansörünün hazır olduğunu belirterek; "Karşı toplum, simülakr toplum, sanal toplum, tek zihniyetli toplum bu olsa gerek. Acaba dayatılanlar faşizmin yeni bir maskeyle küresel boyutta gerçekleşme projesi ve dünyası değil midir? Finans çağının toplumunu her yönüyle tanımak ve tanımlamak gerekir" der. Finans çağının toplumu, şiddet, militarizm, faşizm, milliyetçilik adı altında, toplum olmaktan çıkarılmak istenen toplumdur. Faşizme karşı sessiz milyonlar, kan, gözyaşı, ölüm, şiddet seviciliğini topluma benimsetme düzeyinde kurgunun önemli sonuçlar aldığını göstermektedir.

16. Abdullah Öcalan/ Kapitalist Uygurlik 2 Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı, 2009

d. Dinciliğin dizilerde yeniden üretimi

Kapitalizm ve ulus-devlet yapılanması ile din ve devlet işlerinin birbirinden ayrıldığına büyük bir kandırmaca olduğu, ulus-devletlerin her dara düştüğünde, toplumları teslim almada dini kullanması ile ortaya çıkar. Asya ve Ortadoğu coğrafyası, bu açıdan sistemin yumuşak karnını oluşturur. Devletin, tek tanrılı dinlerin çıkış mekanıdır. Devlet ve dinin içiçe geçişi, toplum karşısı en işlevli silah olarak her an devreye koymayı kolaylaştırır. 1950'lerden itibaren ABD'nin kültür emperyalizmiyle oluşturmaya çalıştığı dünya hegemonyası ile Ortadoğu'da dinin kullanımı özel bir politika olarak belirlenir. Bölge devletleri de bu politikanın hayata geçirilmesinin yerel işbirlikçileridir. Ahlaki özden koparılan dini dogmalarla, ataerkil kültürü şeriat kanunları ile harmanlayarak ideolojik hakimiyet sağlar. Toplumsal yaşam ve ilişkilerin merkezine oturtularak, devlet-aşiret-özel savaş- çete örgütlenmeleri ile devletli sistem garantiye alınır.

Radikal, iktidarcı İslam'ın kılıcı, her an kadınların, farklı inanç ve kültüre sahip halkların boynuna dayalıdır. Taliban ve IŞİD çeteciliğinde de ispatlandığı gibi, küresel sermaye çıkarlarının ihtiyaçlarına göre, boyunları vurmak an meselesidir. Teknik bu kadar gelişmiş, uzayı fethetme kurguları, savaşları gündemde iken, kılıcın neden temel bir silah olarak bu çete örgütlerin elinde bulunduğu bir ironidir. İslam'ın kılıcı ile gerçek İslam'ın ortadan kaldırılması amaçlanır. Moderniteye karşı olmak, kılıçla sembolize edilirken, çocuklar internette oynadığı savaş-kılıç ve her tür öldürme oyunları ile geleceğin çeteleri olarak kurgulanır. Büyük savaşlarla, toprak işgalleri ile halklara ve kadınlara ölüm, tecavüz ve ele geçirmenin her yöntemi uygulanır.

Devlet televizyonları, dinci-iktidar kanalları dizi filmlerin yanı sıra günlük yayınlanan programlarda din propagandası yaparak, oturtmak istedikleri sistem, kadın-erkek, aile, toplumsal ilişki ve yaşam biçimini zihinlere yerleştirir. Kaderine boyun eğmenin, uyumlu yurttaş olmanın, dini bütün olmakla devleti baba, erkeği efendi kabul etmekle sıkı bağları kurulur. Hint dizilerinden Türk, Arap dizilerine, verilen ortak mesaj, kadının yeri erkeğin yanı ve

evdir. Bu dizilerde kadınlar güçsüz, çaresiz, sürekli ağlayan, çilekeş, kaderine razı, erkeksiz yaşayamayan, erkeği razı etmek için her hizmeti yapan olarak gösterilir. Kadını erkeğin namusu olarak tanıtan, töre gereği tecavüzcüsü ile evlenen ve evlilik sonrası tecavüzcüsüne aşık olarak erkeğin cinsel şiddet ve sömürsünü aklayan, erkeği güç gören, erkeğe-iktidara başkaldırmayı aklından bile geçirmeyen ve toplumsal cinsiyetçi rollere göre çocuklarını yetiştiren ana rolleri belirleyicidir.

Milliyetçi duyguları yücelten dizilerin çoğu, dinci içerik taşır, birbirini tamamlayan olgular olarak kurgulanır. İsrail dizilerinden, Türk, Pakistan, Arap dizilerine bu içerikte senaryolar damgasını vurur. Ortadoğu'da ulus-devlet çatışmaları, din-mezhep çatışması, milliyetçi çatışmalar biçiminde yansır. İsrail-Filistin, Türkiye-Kürdistan, Hindistan-Pakistan vb gibi devletlerin egemenlik çatışmalarını, sömürgeci-işgalci konumunu arka plana iten, suni çelişki ve çatışmaları öne çıkaran ve on yıllardır akıtılan kanı, katliamları, göç ve yurtsuzlaştırma operasyonlarını sıradanlaştıran, normalleştiren dizi kültürü öne çıkar. En makul çelişki, din çelişkisi olarak ileri sürülür.

Hint-Türk-Arap dizileri, dine bağlı olmayı, kadın karşıtı töreleri uygulamakla özdeşleştirerek, sınıfsal, kast farklılıkları-çelişkilerini normalleştirir, sorgulama yollarını kapatır. Devletli sistemin, egemen erkeğin ezeli ve ebedi varoluşunu Allah vergisi olarak sunarlar. Farklı din ve inançlara kapalı, anti-demokratik, dinci, milliyetçi zihniyet kalıcılaştırılır. Yoksulluğu bir nimet gibi sunan, daha kötü hallere düşmemek için şükretmeyi öğütleyen, kadere başkaldırmayı günah sayan senaryo ve karakterler öne çıkar. Dindar ve muhafazakar kesimlere var olanla yetinme kültürü aşılırken, iktidarı saraylara taşıma, krallık ve hanedanlığını büyütme için uyuşturucu-mafya-kara para ile tüccarlığın her türlü kurnazlığına öykünerek ülkelerin değerlerini kurban etme büyük bir çelişki olarak toplum ve yaşamına hükmeder. Türkiye'den Arap ülkelerine 'krallar gibi yaşamak'la, 'umut fakirin ekmeği' yaşamlar yan yana ve uyumlu bir bütünlük olarak sunulur. Büyük metropoller, şirket binaları, 'modern' yaşamlar, büyük villa tipi evler zengine, küçücük

evler, hastalıklar, mutlu-yetinmeci aile tabloları, yoksullaştırılan ve imkanlardan yoksun bırakılan kır-köy yaşamı yoksullara revadır. Moderniteye özentisi ile din-gelenek sentezi dizi kültürüne yedirilmeye çalışılır. Son on yılın Türk dizilerine göz attığımızda, alakasız bir anda ezan sesi, dua, ilahi müziği, söz ve diyaloglara sinen şükürcülük-kadercilik-boyun eğme kültürü, İslami bir motif, tesettürlü karakterleri çoğaltma gibi birçok yol ve yöntem denenir. Sık sık gösterilen camiler, namaz görüntüleri, kötülüğü beddua ile kovmaya çalışan yaşlı nineler, eşya markaları, gazeteler ile dini propaganda düzeyine indirgenen senaryo yazımında ciddi bir artış yaşanır. Aynı kanallar bir yandan da modernist yaşam ve ilişkileri teşvik eden diziler yayınlar. Kadın-erkek ilişkileri cinsel güdü merkezli, aldatma evlilik ilişkilerinin bir parçası olarak yan yana sunulur.

Dinci iktidarlara bağlı devlet kanalları bir yandan dayanak yaptıkları dindar ve muhafazakar kesimleri pasifize ederken diğer yandan iktidarlarını sağlamlaştırarak güvenceye alırlar. Toplumsal cinsiyetçi rolleri pekiştiren, kadına karşı şiddet ve aldatmayı münferit durumlar gibi yansıtarak meşrulaştıran ve bütün bunları dini atmosfer içinde sunarak kaderine boyun eğmenin şifrelerini yerleştiren, yoksul kesime ve orta sınıfa hitap eden kurguları çoğaltırlar.

d. Bilimcilik ve pozitivist bilimin dizilerde yeniden üretimi

Bilim ve teknoloji hem televizyon ve sinema hem internet üzerinden sağlıktan ekolojiye, ekonomiden eğitime doğa ve toplum üzerinde yürütülen devletli sistem operasyonlarının, şiddet ve savaş kültürünün topluma hakim kılınmasında en etkili araç olarak kullanılmaktadır. Bilim ve teknik iktidarcı sistemin ve küresel sermayenin çıkarlarına alan açacak algı ve düşünce dünyasını yaratmanın hizmetindedir. Bilgisayar oyunları, dizi/film kurguları ile akıl almaz savaş biçimleri, teknolojik silahlarla dünyanın altı üstüne getirilmekte, ölüm kusan makineler, biyolojik silahlar icat edilmektedir. Bilim kurgu dizilerinde doğa, insan ve

toplum varoluşuna müdahale, yakıp-yıkma, yok etme, dünyayı yerle bir etmenin rutin bir olgu olduğu zihinlere yerleştirilir. Geleceğe yapılan zaman yolculukları, kurgular ile yarının dünyası ve sınırlarını da belirleme ve tahakküm altına alma amaçlanır. Toplum bilgisi, bilinci ve yaşamını sürdürmenin sağlıklı bilgisi anlamsızlaştırılarak, emek ve insanı küçülten teknoloji, doğal üretim ve tüketimi hedefleyen kimyasal müdahaleler, insan ve toplum sağlığını kar alanına çeviren fiziki-biyolojik operasyonlar, estetik adı altında kadın-erkek doğasını tahrip etmeyi para kazanma alanına çevirme gibi alabildiğine çoğaltabileceğimiz toplumsal ahlak, kültür, bilgi ve duyarlılıktan uzak, bir saldırı mekanizması devrededir. Tarım ve köy yerine gökdelenlerin doldurduğu şehirleri çekici yaşam alanı olarak sunan, doğa ve toplumdan koparma operasyonları günlük yaşamın bir parçasına dönüştürülür. Uzay savaşçıları, 'muhteşem', kurtarıcı şef-polis-silahşör-mafya karakterleri silahları ile meşrulaştırılır. İnsan kıyımı-organ mafyacılığı, mafyalaşan tıp-sağlık alanı üzerindeki sömürü ve tahribatı örtmek ve dejenerasyonu kapatmak için fedakar, şakacı-dalgacı doktor karakterleri, yirmi dört saat hizmetten yorulmayan sevimli hemşire, doktor, hizmetli ve cilalı-temiz hastane manzaraları ile sunulur. Ajan savaşları ve devleti-sınırlarını korumak için kendini feda etmekte sınır tanımayan kadın-erkek ajan karakterler, cezbeden silahları ve öldürme-suikast yöntemleri; toplumu toplum, insanı insan olmaktan çıkarmanın her biçimi bilim ve teknoloji adına sunulur.

Dizi karakterleri iktidar-teknolojinin bir uzantısı haline getirilerek, bilimciliğin her yöntemi mübah kılan ustalığını icra ederler. Son on yıllarda ise, onlara bile gerek kalmayan robotlar, insanüstü 'canlı-canavarlar'la yürütülen toplum kırım operasyonları, evreni-dünyayı-her tür canlı türü ve üretimini nesneleştiren teknolojik savaşlar çağı hüküm sürmektedir. Teknolojinin kutsandığı kurgular öne çıkarılarak, insani duygu ve toplumsallığa ait duyumsama biçimleri hızla mekanikleştirilir. Mekanik, ruhsuz, düşüncesiz toplum yaratma yöntemleri hiçbir ahlaki, vicdani kaygı taşınmadan piyasaya sürülür.

Bu dizilerde devletçi ideolojileri ve sistemin zihinleri ele geçirmenin temel yöntemlerini toplum sosyolojisi, psikolojisi ve düşünce yapısına hakim kılmanın özel savaş politikaları devrededir. Hegemonik sisteme karşı çelişki yaratacak, toplumsal üretkenliği çağrıştıracak düşünce ve yaratımlar baştan düşman ilan edilir ve sızmaları önlemek için dizi senaryoları titizlikle denetimden geçirilir. Egemen kültüre, pozitivist bilimciliğe ters düşen dizilerin yayınına izin verilmez ya da hızla yayından kaldırılır.

1960'lardan günümüze yoğunluğu artarak devam eden üst teknolojik aklın hakimiyeti sağlanmak istenmektedir. Bilim-kurgu dizi/filmleri başta olmak üzere, dizilerde bilim-teknolojinin 'en yaratıcı' kullanım alanının savaş ve silahlar olması dikkat çekicidir. Yaşatan değil öldüren bilim-teknoloji başrolü oynar. Bu dizilerin çoğunlukla ABD, İngiltere, Kanada yapımı olması, pozitivist bilim ve teknolojinin hegemonyası ile ekonomik, siyasal, kültürel hegemonya bağını ortaya koymaktadır. Senaryoları sömürünün, kötülüğün, şiddetin üretim merkezlerini birer kurtarıcı olarak kurgular. Hakikati, tarihi çarpıtma, devlet ve iktidarı aklamaya, yüceltme ile insan toplumunu hiçleştirme öne çıkar. Toplumunu kanserli, sistemi krizli hale getiren egemen güçler; sağaltıcı, çare, çözüm yollarını yine kendilerine çıkarır. Sömürgecilik politikalarını, dünyayı yaşanmaz hale getiren ekolojik krizi, kadın kırımını aklamak isterler. Sömürü sistemi gizlenirken, dünyayı yaşanmaz hale getiren endüstriyalizm, iktidar, ulus-devlet ve küresel egemenlik savaşları başka gezegenlere, uzaya taşınır.

Bu diziler kapitalist modernitenin bilim-teknoloji merkezleri tarafından dünya sistemini, küresel kar ve sermaye çıkarlarına göre kurgulamanın doruk noktasını ifade eder. Geçmiş ve gelecek kurgusunu, teknolojinin de gücünü kullanarak çıkarlarına göre yorumlamaktan ve şekillendirmekten çekinmezler. Uzay keşifleri, evren ve dünya üzerindeki tahakküm biçimi ve sonuçlarına, istatistiki verilerine hakim olanlardır. Bu verileri istedikleri gibi değerlendirme 'özgürlüğü' ve sınırsız kullanım hakkına sahiptirler. En az yüzyıllık siyasi-ekonomik-askeri strateji planları yapanlar, yüzyılın yaşam-ölüm-yıkım-savaş kurgusunu yapmakta zorlanmaz.

Teknik bir bilgisayar oyunu ile bir düğmeye dokunarak dünyanın altını-üstüne getirme, yaşam imkanlarını ortadan kaldırma, her türlü canlıya kıyma ahlaki-vidani sorumluluğundan azadedirler Bilim-kurgu dizi/filmleri ile macera, gerilim adına her yerde korku hakim kılınır. ABD-Avrupa dizileri başta olmak üzere, genel dizilerde bu kurgular olsa da bilim-kurgu dizilerinin temel özelliğidir. İnsan yaşamını kolaylaştıracak, iyi-güzel-doğru kılmaya hizmet edecek bilim ve teknoloji, iktidara alet olunca, korku, yıkım, ölüm kusmanın dışında bir rol oynamaz hale gelir. İnsanları yıldırmanın, teslim almanın, atacağı her adımdan korkar hale getirerek iradesizleştirmenin milimi milimine hesaplanan özel operasyonları üretilir. Macera, yaşamı rutinleştirilen, anlamsızlaştırılan, heyecan-moral-coşkudan uzaklaştırılan, nesneleştirilen-tabi kılınan insan ve topluma sunulan sanal heyecan-yaşam-kendini gerçekleştirme alanlarını ifade eder. Gerilim, varoluşun tuzu-biberi gibi sunulur. Bu tür dizi/filmler aynı zamanda insanın tüm yaşamı, duygu ve düşüncelerinin devlet ve şirketlerin denetimi altında olduğu/ olacağına alıştırmaya amaçlı geliştirilmiştir. Denetim teknolojileri ile yirmi dört saat izlenme, gen teknolojisi ile belli (sınıf) özelliklere sahip insanların üretilmesi ile insanın fiziki ve toplumsal varoluş biçimine müdahaleyi kanıksatma amaçlanır. Korku ile denetim birbirini tamamlayan mekanizmalar olarak yeniden yeniden üretilir. Devletin çizdiği sınırlar, insanın sınırlarını belirler. Sınırları aşan ve devletle hesaplaşanlara hadlerini bildirme kurgu-senaryolarına bu kadar ağırlık verilmesi, korkuyu yaşayanın devlet olduğunu gösterir. Düşünen, üreten ve özgür varoluşunu mekanik sisteme-akla teslim etmek istemeyen, toplumsal bilgi-akıl gücünü korumak isteyen milyonlar var oldukça bu korku ve saldırganlık pervasızlaşarak devam edecektir.

e. Sınıf ve kır-şehir çelişkilerinin dizilerde kurgulanma biçimi

Ekonomik kriz, sınıfsal, cinsler arası çelişkinin derinleşmesi, toplumsal çözölmeyi hızlandırırken, diziler bu çelişkilerin üzerini örtmekte ve yeniden üretiminde rol oynamaktadır. Kır yaşamı ve tarımsal üretim parçalanır, talan edilirken, şehirleşme özendirilir,

büyük şehirlerin 'baş döndürücü' büyük binaları ve ışıklarının etkisi altında 'büyüleyici' yaşamlar sunulur. Doğal toplum kültürü, dizi senaryolarının eğlence-alay konusu, konuştukları dil-şive, yaşamları ilkel-geri kalmanın sembolü olarak küçük görülür.

Dizi senaryolarının çoğunda modern ağa, yardımsever-dost sermayedar-patron ile yoksul, kimsesiz veya çaresiz kalmış kişilere, özellikle de- kadınlara sahip çıkarlar. Yanında, yöresinde yer verir, iş-güç sahibi yapar ve kurgunun doğası gereği 'aşık' olurlar. Egemene-erkeğe benzeşmek, acımasız, katil, entrikacı, kariyerist, ruhsuz-duygusuz ve değer tanımaz olmak, kendini kanıtlamak koşuluyla kadınlar da iktidarı paylaşan alanlarda, kurumlarda, görev ve yetkilerde yer alabilirler.

Yoksulları, farklı kültürleri-inançları-halkları, eşcinselleri temsil eden karakterler modernite kültürünü özendiren dizilerde figüran olarak kullanılır. 2000'lerden itibaren eşcinsel ve queer karakterleri, yan karakter olmaktan çıkararak, baş rol ve karakter oyunculara dönüştüren diziler İngiltere ve ABD merkezli kurgularıdır. Çocuklar için hazırlanan çizgi dizilerden, gençlere kapsamlı bir yatırım alanına dönüştürülür. Netflixte yayınlanan hemen her dizide eşcinsellik, çoklu ilişkiler, açık ilişkiler meşrulaştırılmakta, özendirilmektedir. Corona salgını ile birlikte netflixin dizilerin en çok izlendiği platformlardan birine dönüşmüş olması, etki düzeyi ve alanlarının ne kadar büyüdüğünü ve yayıldığını gösterir.

Dizilerin ortak kurgusu, çelişkiler derinleştikçe bir hokkabaz gibi ortadan kaldıracak, yok sayacak oyunları çoğaltmak, bu oyunlarda uzmanlaşmaktır. Devlet ve toplum, kadın ve erkek, yoksul ve zengin, köy-şehir, işçi-emekçi ve sermayedar arasındaki uçurum bu kadar derinleşmişken, kurgulanan temel karakterler, bu çelişkiyi liberalize eder. Ekranlar ve ekranları dolduran sayısız diziler liberalizmin yok edemediğini benzeştirme, eritme formülünün en yaygın uygulandığı mekanizmalardır.

ABD ve Avrupa versiyonu Brezilya, Meksika, Hint, Türk, Arap dizilerinde devasa şirket binaları, konaklar, büyük evler ve bu evlerin bodrum katları veya yan-arka bölmelerinde, mutfaklarda hizmetçiler önemli karakterlerdir. Evin erkeği-patronu ile hizmetçi-

sekreter kadın ilişkisi, güdüselliği kışkırtan bir kurguya oturtulduğu gibi; 'rüyasında bile göremeyeceği' hayatları, 'bolluğu' yaşamının kapısını aralayan duygusal yakınlaşmalar ve sonunda yaşanan evlilikler; çekilen bütün işkence, aşağılama, yorulma ve emek sömürsünü bir çırpıda siler atar. Evin genç oğlu fabrikatör, şirket-iş sahibine genç kadınlar-sekreterler; evin büyüğü, sözü geçeni, yaşlısına orta yaşlı hizmetçi-çalışan kadınlar denkleştirilir. Yoksulluk, emek sömürüsü ve sınıf çelişkisi, birden silinir. Bu silme olayının, dizilerin uzatmalı bölümleri içinde yıllara yayıldığını düşündüğümüzde, zihinlere ve yüreklere işlenen çelişkisizlik, adaletsizliği adalet, sömürenini kurtarıcı-eş olarak görme duygusunun nasıl yaratıldığını anlayabiliriz. Mücadelesizliğin ve kendi cehennemine giden iyi niyet taşlarının bir bir nasıl döşendiğini çözebiliriz.

Zengin erkek, fakir kız kurgusunun her dizinin ana ya da yan konusu olması da sınıf çelişkisini silmenin ana temasıdır. Bin bir türlü zorluklar, dogmalar aşarak, mutlu sona ulaşmak için kan dökmek de dahil her yola başvurmanın büyük mücadelesi içinde sınıf atlanır. Alaylı bakışlar, gurur ve onur kırıcı sözler, davranışlar, entrikalar, şiddet, bilinen sona ulaşmak için boyun eğilen, sineye çekilen ve her defasında ruhu törpüleyen, iradeyi kıran, burnu sürten bildik senaryolardır. Bu arada, şöhretli ailenin oğula seçtiği eş adayını diskalifiye etmek, fakir kızın gerilimli, uzun metrajlı koşusunun önemli bir etabını oluşturur. Göz kamaştırıcı bir gelinlik, şaşaalı bir düğün ve ardından sıradanlaşan gündelik yaşam, ilişkiler, kavgalar ya sınıf atlamanın büyüyle sineye çekilir ya da hüsrana dönüşür. Zengin işveren işte kaybettikçe, aşk da da kaybedebilir ya da en büyük destekçisi aşkı da olabilir. Ya elinin hamuruyla erkek işine karışmaması ya da yedek bir destek gibi yanında tutma kurgunun vazgeçilmezidir. Eş aldatmanın bu senaryoların süreklileşen bir konusuna dönüşmesi; sınıf atlamanın zor olduğu ya da bedelini hatırlatan yan kurgulardır. Kadın ve erkek için de geçerlidir. İçinde yaşanan, doldurulamaz boşluğu sürekli hatırlatan bir işkence alemidir.

İrfan Erdoğan, "Modern endüstrilerin ürünleriyle ve kitle iletişimiyle

olan 'popüler kültür' egemen toplumsal ve ekonomik ilişkileri destekler, haklı çıkarır ve sürüp gitmesinde yardımcı olur" der. Popüler kültürü pompalayan medyanın; sinemayı tiyatroyu, baleyi, sanatı ve klasikleri herkesin evine getirdiğini belirterek bunun "sınıf farkını ortadan kaldırdı"ğını söyler. "Popüler, sınıfları aşarak ortak zevkler, seviles, ilgiler ve özgürlükler yarattı" der ve "Artık hiç kimse eğlenceden, zevkten, umuttan, dinlenmeden, istediğini seçmekten, istediğini almaktan ve kullanmaktan mahrum değildir" tespitinde bulunur. Kültürel asimilasyon ve tektipleştirmede sınıf farkını ortadan kaldırmanın farklı bir boyutuna dikkat çeker. Kapitalist modernite üretimi kültürler, yaşamlar, zaman ve mekanı aşarak herkese ulaşabilir, herkes tarafından tercih edilebilir ve tüketilebilir. Dizi kültürü ile egemen sistemin elde ettiği sonuç, yönlendirme düzeyi bunun kanıtıdır.

Şehir yaşamı modernleşme ile özdeşleştirilerek, özendirilir; büyük binalar, malikaneler, villalar, şirketler, lokantalar, alışveriş mağazaları ve aydınlatılmış sokakları, geniş-uzun yolları, her yeri ışık saçan bir mekan olarak sunulur. Köy-tarım kültürünü, doğal toplum özelliklerini sınırlı da olsa taşımaya devam etmektedir. Bunun bilincinde olan ulus-devletler, devleti kıra-köye taşıma, kabul ettirme, kapitalist modernite kültürüne çeken senaryolar üretmenin yanında; küçümser, islah edilmesi, yola getirilmesi gereken ilkeler olarak görür.

Hollywood sınırları içinde yer aldığı 10 milyon nüfusu aşan Los Angeles metropol kültüründen beslenmekte ve modernite kültürünü yüceltmenin misyonerliğini üstlenmektedir. Parıltılı şehir yaşamları çekici kılınır. Türk dizilerinin çok azı dışında hepsi İstanbul'da çekilmektedir. Diğer bölgelerde çekilen diziler ise turizm-ticareti geliştirme, halkı devlete yandaş kılma amacı taşır. Farklı kültür, inanç ve halklar mozaiği İstanbul, AKP iktidarı ile 2000'lerden sonra tam bir İslam merkezine çevrilir, cadde ve sokakları İslami motiflerle doldurulur. Kilise olan Ayasofya'yı camiye dönüştürmekle gururlanan Sunni iktidar İslamcılığı, tekçi, milliyetçi, dinci zihniyetinin merkezi kıldığı İstanbul'u tüm Ortadoğu ve Müslüman ülkelere 'modern İslam merkezi ve modeli'

olarak sunar. Modernite kültürü ile geleneksel kültürü sentezleme siyaseti, bütün dizilerin kurgularına yansır.

Batı merkezli dizilerde metropollerin, endüstriyalizmin doğal tarım ve yaşam alanlarını daraltarak yayılması-büyümesi, yıkıcı etkileri ve kır-köy toplumunu tehdit eden saldırganlığı görünmez kılınır. Köy yaşamları, inzivaya çekilme, dünyadan uzak, soyut yaşamlar gibi yansıtılır. Kendi içinde yaşamsal bütünlüğü, akışkanlığı, üretimi olan yaşam alanları değil de hep dışarıya, şehirlere özlem duyan birey-toplum karakterleri olarak işlenir. Şehri ve şehirliyi görünce büyülenen, farklı duygu ve dünyalara açılan tiplemelere yer verilir. Batı ve versiyonları dizilerde bu çelişkiyi işleyen en yaygın senaryolar ya köyden şehre gelen bireyler, komşu-akraba aileler ya da şehirden macera, yaşamında bir 'değişiklik' yapma amaçlı köye gelen akrabalar, dost-arkadaşlar veya şehirli-köylü evlilikleri üzerinden yaşanan kültürel çatışma olarak işlenir. Türk dizilerinde kır-şehir çelişkisini işleyen, Karadeniz, Ege bölgeleri, Kürdistan'la ilgili sayısı giderek artan diziler şehir kültürünü teşvik eder.

f. Dizilerde yeniden üretilen yaşam felsefesi

Erkek egemen sistemin temeli; kölelik-egemenlik, özne-nesne, kadın-erkek ikilemini sürekli üreten ve hakim kılan felsefeye dayanır. Liberalizmin incelterek silikleştirdiği karşıtlık üreten ikilemler daha da derinleşerek krizli bir hal almıştır. Kapitalist sistem ve modernite kültürü bu krizden kurtulmanın yolunu, an'ı yaşama felsefesine oturtur. An'ı yaşama felsefesi; tarih, toplumsallık, geçmiş-şimdi-gelecek bağını koparır ve bireyi köksüzleştirdiği oranda sahte özgürlük ve yaşama çeker. An'ı yaşamak için hiçbir değer kaygısına düşülmez. Etik-estetik değer yitimi üzerine inşa edilen 'an' felsefesi, dizi kültürünün temelidir. Kurgularda zaman ve mekan belirsizliği, mantık aranmaması, bağlantısı olmayan olayların içiçe geçirilmesi, heyecan-gerilim adına her bölüme uyarlanan-indirgenen olgular bu kopukluğu besler. Parçalanan birey-toplum ilişkisi, an'ı yaşama kurgusunu güçlendirir. Seyirci konumu ve bir yere, amaca, olaya, yaşama ulaşmak için

emek harcamamak, düşünmemek, kendini yormamak ve verilene almaya şartlanmak, nesneleştirilen bireyi yaratır. Nesneleşme, düşünceden uzaklaşma, yaşam deneyimi edinmeme, sunulan yaşam felsefesi ve tarzına göre yaşama ve düşünme, tahakküm altına girme, iradesini yitirmeyi getirir. Dinci, cinsiyetçi kurgular nesneleşmeyi derinleştirir. Dizi kültürü, iktidar ve devlet sınırlarını aşan arayış, yaşam ve kişilik edinmeye kapalıdır. Nasıl bir toplum yaratılacağıнын çerçevesi çoktan çizilmiş olduğundan, bu çerçevede sunulana tabi olmanın dışında bir seçenek tanınmaz.

Felsefenin temel soruları ne, kim olduğun, nereden geldiğın, nasıl yaşadığın, düşündüğün ve ürettiğine ilişkin cevapları içerir. Dizi kurgularının kurgunun içine çekme, eritme ve başkalaştırma amacı ile bağlantılı -tarihi anlatan diziler hariç- zaman mekan bağıını kurmaktan titizlikle kaçınması, bu soruları anlamsızlaştırır. Fazla sormanın, kafa yormanın da anlamı yoktur. Anlamli bir soru ve cevap aramak boştur; olaylar, gerilim, saldırı, komplo, entrika içinde veya her an "ol" denildiğinde oldurulan mantıksız olay örgüleri içinde yorulma, bııkma ve kendini akışa bırakma durumu yaşanır. Dizilerle kanıksatılmak istenen yaşam felsefesine ilişkin, Abdullah Öcalan "Liberalizmin benimsetmek istediğı gibi 'Bireyler çıkar; filozof, bilim adamı, asker, politika adamı, sermayedar vb olarak hakiki olan ne varsa bulur ve yaşarlar' felsefesini kesinlikle gayri ahlaki, gayri politik toplumsallık olarak eleştiriyorum"¹⁷ der. Dizilerde herkes ne olmak istiyorsa, o olabilir, felsefesi yaygın işlenir. Biri anında sınıf atlayabilir, işçi burjuva olabilir, burjuva her şeyini bir anda kaybedebilir. Herkese her yol açıktır felsefesi, liberalizmin bireyciliğini kıskırtan ve kimlik-kışılık kazanmanın her yolu mübah, ahlaktan ve değerlerden yoksun kılınır. Herkesin istediğı gibi yaşama, istediğı gibi çalışma ya da çalışmama, istediğı gibi yeme, giyinme, meslek sahibi olma hakkına sahip olduğú, büyük kandırmacası aşılır. Abdullah Öcalan; "Bunun uygarlık tarihinin yol açtığı ve kapitalist dönemin tüm topluma yutturmaya çalıştığı en büyük ahlaksızlaştırma ve politiksizleştirmenin ideolojisi

17. A. Öcalan/ Özgürlük Sosyolojisi

olduğunu, daha doğrusu propaganda ile benimsetilen ve modernlik kılıfı giydirilen çağdaş mitolojik bir anlatım olduğunu” belirtir.

Bireycilik, liberalizmi ayakta tutan temel direk olduğu için, bireysel özgürlük ve bireycilik, toplum karşıtlığını kurgulamada en çok işlenen temadır. Toplumsal refleks ve sorumluluğu üstlenen karakterler bulmak zordur, herkesin dünyası kendi etrafında döner. Nasıl bir topluma, kültüre, toprağa ait olduğu belli değildir. Kimliksizlik bir kimlik gibi taşınır ve herkese bulaştırılır. Bağlayıcı ahlak, ölçü, kollektif bağlar arka plana itilir. Herkesin her türlü kötülük kaynağına dönüşme potansiyeli taşınması bundandır. Sistemi kabul edenler iyi, karşıt olanlar kötü karakterler olarak senaryolara yerleştirilir. Sistemde (devlet kurumu, şirket, polis-istihbarat vb) meydana gelen yetersizlikleri, yolsuzlukları ortaya çıkaran, düzelten, müdahale eden kahramanlar öne çıkarılır.

Yaşamın anlamı, coşkusu, enerjisinde yaşanan yitimi gizlemek; iradesizleştirilen toplumu rahatlatmak için kurgulanan diziler ve diziye dönüşen güldürü programları deşarj olmanın, kendini ‘iyi’ hissetmenin yollarını sunar. Birçok dizi/programların arka planında gülme efektleri ile seyredeni gülmeye zorlama, gülme zamanı ve anını belirleme, yaratılan ciddi boşluğun doldurulamazlığının kanıtı, çaresizliğidir. Adorno, “bireyselliği sistemli biçimde putlaştıran”, “güzelliğin mekanik çoğaltımı” ile “doyumun esirgenişi”nin ortaya çıkardığı boşluğun, “başkalarının felaketinden duyulan zevk, yani mizah, güzele karşı zafer kazanmıştır” sonucuna götürdüğünü belirtir. “Ortada gülünecek bir şey olmamasına gülünür. Gülme her zaman ister rahatlatıcı olsun ister yıkıcı, korkunun geçip gittiği anlara eşlik eder. Gülme edimi, fiziki tehlikelerden ya da mantığın pençelerinden kurtuluşu gösterir” der. Rahatlamadan kaynaklanan gülmenin, “iktidarın elinden kurtulmuş olmanın” sevincini; korkudan kaynaklanan kötü gülme biçiminin ise, “insanı korkulması gereken mercilerin safına geçirerek, korkunun bertaraf edilmesini” sağladığını dile getirerek, iktidarın elinden kurtulmanın olanaksızlığını yansıttığını vurgular.

Güldürünün kültür endüstrisinin sürekli reçete olarak kullandığı

'şifalı su' olduğunu söyleyen Adorno; "Güldürmek insanları mutlu olduklarını inandıran bir aldatma aracıdır. Mutluluklarındaki gülme yoktur; yalnızca operetler ve filmler cinselliği kahkahalar eşliğinde sunar" yorumunu yapar. Kusurlu toplumda gülmenin, mutluluğa bir hastalık gibi musallat olduğunu ve insanları sıradan bütünlüğe çektiğini dile getirir. Sadece insanları güldürmek için yazılmış senaryolar ile dizi gibi haftalık veya günlük yayınlanan güldürüşov programları, iktidar-devlet tahakkümünü aşamayan yığınların, 'sıradan bütünlüğe' dahil olmasını sağlar. Yaşanan boşluğu bu biçimde doldurarak kendini aldatmanın ömrü çok kısa olmakta, günü birlik yaşamın sıradanlığı içinde kırılmaya uğramaktadır. Bu tür programların çokluğu, her kanalda bir veya birden çok komedi dizisi ve güldürüşov programına yer verilmesinin nedeni, etkisinin hızlı kırılmaya uğraması ve yeniden tamir gerektirmesidir. Kırılmalar yıkıma da sistem karşıtı arayışa da dönüşebilir. Bu arayışın önünü almak için, sürekli bir aldatmaca-kendinden geçme ortamına çekme zorunludur. Amerikan televizyonlarındaki şov-güldürüşov programlarının diğer devletlere ihracı dışında, taklitleri üretilerek yerel kültürlerle harmanlanır. Türkiye'de Çok Güzel Hareketler Bunlar, Güldür Güldür Show gibi eğlence-şov programları, Yalan Dünya gibi diziler buna örnek verilebilir. Güldürüşov programları devletli sistemin yanına çektiği ve finanse ettiği merkezler ve kişiler üzerinden yürütülür. Toplumu uyuşturan, alıklaştıran bu dizi/programlarda konular; cinsellik, güdüsellik, kültürel değerlerle alay etme, toplumsallığı küçümseme, kadını metalaştırma, tüketim kültürünü teşvik üzerine seçilir. Çocukların söyleyemediği 'r' harfi yerine 'y' harfi yerleştirilerek Güldür Güldür Show'un çocuklara özel kurgulanması da tehlikenin büyüklüğünü ve stratejinin derinliğini ortaya koyar. Yaşamın felsefesiz, anlamsız ve bomboş kılınmasında eğlence-komedi programlarına önem atfedilmesi kadar, felsefesiz, anlamsız kılınan yaşamların telafisi hedeflenir. Kahkahalar ardından geriye hatırlanan bir şey kalmaz ya da ataerkil, sömürgeci sistem kodları kalır.

Televizyonlarda popüler olan durum-komedilerinin (işyeri-ev gibi dar bir mekanda geçen komedi dizileri), önce bir problem veya

gerilim sunduklarını, daha sonra önceden hesaplanmış bir zaman içinde güldürü eşliğinde çözdüklerini belirten İrfan Erdoğan; “Bu problem ve çare modeli, bütün problemlerin (veya yanlış anlamaların) var olan toplum içinde tatlılıkla çözülebileceğini vurgular” demektedir. Ahlaki çelişkilerin, çoğunlukla egemen ahlak anlayışı lehine çözüldüğünü söyler. Özgürlük arayışı ve ahlakının önünü alan, erkek egemen sistemi güçlendiren bir kurgu amaçlanır. Televizyon melodramlarının; çatışmalar, acı çekmeler, kötülükler, dalavereler, döndürülen dolaplar ekseninde hep ahlaki çözümlenmelerle dolu olduğunu belirten Erdoğan; “Melodramlarda ağırlık şiddet ve seks üzerinde toplanır, iyi ile kötü arasında yoğun bir çatışma sürer. İyiyi ve kötüyü, ahlaklıyı ve ahlaksızı tanımlamada kesin belirli kodlar kullanılır” der. İyi ve ahlaklı olan, iktidarı yücelten ve tabi olandır. Başkaldıranlar, sorgulayanlar, emek-yaşam üzerine kafa yoranlar, sıkıcı tiplerdir ve baştan savılır, cezalandırılırlar. Macera, aksiyon peşinde koşmayan, mafyalaşmayan, şiddet sevmeyen heyecan yaratmaz. Dizilerde heyecan yaratan-çekici kılınan temel karakterleri inceleyerek topluma, bizlere sunulan yaşam felsefesini çözümleyebiliriz. Yaşam felsefesi ve tarzı üzerinde etkili olan bazı programlar da haftada bir gün ya da her gün, seri halinde yayınlanan ve diziyeye dönüşen, yaşam felsefesi ve toplum kültürü üzerinde etkili olan televizyon programlarıdır. Nasıl bir erkek, nasıl bir kadın olacağımıza, nasıl bir aile ve yaşama sahip olacağımıza; hangi elbise, yemek, sesleri, müzikleri, bilgileri tercih edeceğimize yön veren programlardır. Bunlar ataerkil kültürün, tüketim kültürünün yeniden üretildiği seri-dizi programlarıdır. Boşanma, evlendirme (Türkiye’de yapılan birbirini görmeden kağıt duvar arkasından konuşarak tanıştırma yöntemi de dahil), gelin-kaynana, kadınları kavga-üslupsuzlukta birbiriyle yarıştırmaya, yemek, yarışma, spor, müzik, elbise beğenme programlarıdır. ABD’de yapılan, değişik ülke kadınlarının gelip bir mağazadan gelinlik beğendiği Gelinliğe Evet De (Türkiye’de de kopyalanır), Pantolona Evet De gibi ucube yerli ve yabancı programlar, gündüz kuşağının uzun saatlerini işgal eder. Maddi ve manevi tüketim kültürünü yeniden

üretirler. Özgürlük felsefesinden, düşüncesinden uzaklaştıran, kaderci, cinsiyetçi, dinci zihniyeti pekiştiren programlardır. Kadın ve erkeklerin yaşam arayışının sınırlarını evliliğe, kadere, tüketime dayandıran ve ötesini yok sayan, erkek egemenliğini her anında, sözünde, görüntüsünde üreten programlardır. Son yıllarda Türkiye’de yayınlanan yarışma programlarında giderek soruların içeriğinin Sunni-İslam, Türk milliyetçiliğini tazelemeye dönük hazırlanması da bu kurguyu tamamlamaktadır.

Ahlak-kültür-yaşam-sevgi-haz-arzu bağına koparma, liberalizmin-kapitalizmin insan varoluşuna en büyük saldırıdır. Düşünen-üreten insan ve yaşam felsefesi yerine, güdülerine teslim olmuş, amacı-değeri yitmiş, insanı hiçleştiren bir felsefe yerleştirilir. Trajik durumların komediye dönüştürülerek sunulması, yumuşak geçişle her düşüncenin, yaşam biçiminin kabulünü mümkün kılmaya dönüktür. 2005-2014 yılları arası yayınlanan Amerikan komedi dizisi How I Met Your Mother (Annenizle Nasıl Tanıştım), böyle bir içeriğe sahip çarpıcı bir örnektir. Türkiye ve birçok ülkede yayınlanan, netflixte yerleştirilerek dünyanın her köşesinde izlenme ‘imkanına’ erişilen dizinin ana karakteri ‘bir gecelik ilişkiler’le övünen çapkın, takım elbise takıntılı kimliği, mesleği belirsiz bir erkektir. Yani her erkek ve her meslekten biri olabilir, bir erkek olarak ‘siz de’ olabilirsiniz. Babasının kim olduğunu bilmemenin boşluğunu, bütün kadınları ele geçirme ve intikam alma duygusu ile doldurarak, anneyi cezalandırma olarak da yorumlanabilir. 200 kadınla cinsel ilişki kurmakla övünen çapkın karakter, hemcinslerine yazdığı Playbook isimli kitabında, kadınları ele geçirmenin formüllerini sunmaktadır. İsmiyle 1953 yılından bu yana çıkan ve gizli-kapaklı satılan porno dergisi Playboy’a gönderme yapan kitap,, bu dizi ile evlere taşınır. Pornoyu normalleştirme, cinsel güdünün kışkırtılmasına yapılan yatırım, iktidarcı sistemin buna ne kadar çok ihtiyacı olduğunu gösterir. Felsefesiz, düşüncesiz, arayışsız güdüsel yaşam ile beyin ölümü gerçekleşmiş bitkisel yaşama dönmüş toplum ve insan yaratılmak istenmektedir. Buna doğru yol alan bir aşınma-yabancılaşma-karşılaşma ile karşı karşıyayız.

İnsanı insan yapan tarihsel, kültürel, toplumsal değerlere saldırı ve çarpıtma ile anlam yitimi derinleştirilmekte, hiçleştirme sağlanmaktadır. Bu konuda ABD,televizyon-internet-dizi endüstrisi ile küresel hegemonik sisteme yön vermektedir. 2010 yılında çekilen Spartaküs dizisi bunun en somut örneklerinden biridir. Roma gibi insanlığa kan kusturan, kölelik sistemini tüm dünyaya yaymak isteyen bir imparatorluğa karşı tarihin en büyük köle ayaklanmasını gerçekleştiren öncü bir kişilik, kişisel intikam peşinde koşan birine indirgenir. Macera,aksiyon,kan,şiddet ve erotizm gibi kodlamalarla tanıtımı yapılarak özgürlük için direnen,canını ortaya koyan insanların amaçları saptırılır. Teknolojik yöntemlerle abartılı, gerçeklikten kopuk kurgularla vahşeti önlemek isteyen bir vahşi gibi sunar. Çekicilik, sadelik, güzellik, umut bırakmaz, abartı içinde arayışlarını saptıran, özünü çarpıtan ve direniş tarihini içeriksiz bir maceraya çeviren devletli sistem saldırısı öne çıkar. Bu saldırı,köleci Roma kadar tehlikeli vahşi ve tüketicidir. İnsanlığın moral ve umut kaynakları tüketilmektedir. Gerçeğin yerine geçirilerek, zihinler çarpıtılmaktadır. Bu saldırganlık biçimi; ahlaki, vicdani, politik varoluşun kökünü kazımaya dönüktür. Neil Postman "Eğlence, televizyondaki her türlü söylemin üst-ideolojisidir" tespiti ile çok önemli bir noktaya parmak basar. Tarihin en acımasız saldırıları, katliamları dizilerle ile maceraya dönüştürülmekte, eğlendiren bir meta olarak sunulmaktadır.

Diziler toplumları olumsuz etkilemekte,şiddeti,hırsızlığı,çeteciliği,kadın katliamlarını meşrulaştırmakta, kadın-erkek çelişmesini derinleştirerek cinsel güdüyü kışkırtmakta, gençliği amaçsız,felsefesiz bir yaşama sürüklemekte, suça teşvik etmektedir. Medyatik kültürle kültürel yabancılaşmaya, ahlaki ve politik varoluş biçiminden uzaklaştırmaya, toplumsal değer yitimine yol açmaktadır.

H. Sanal dünyayı aşarak hakikat yoluna koyulmak

Hegemonik sistem,televizyon,internet,dizi kültürü ile toplumsallığı dağıtma ve parçalamayı,bireyciliği insanların her hücrelerine hakim kılmayı amaçlamaktadır. Bu dizilerin,televizyonun,bilişim ağlarının tek başına kötülük içerdiği-saçtığı anlamına gelmez. Hangi paradigma ve ideolojiye hizmet ettiği ve kullanım biçimine hangi amacın yön verdiği belirleyicidir. Tıpkı endüstri ve teknolojinin kötü olmadığı, insan, doğa, toplum yararı ve uyumuna hizmet etme, yaşamını kolaylaştırma amaçlı kullanımı ilkesine bağlı olup olmamasıyla ilgilidir. Buradan yola çıkarak, dizilere, televizyona, internete karşı olmak yerine, endüstriyalizmin bir koluna, kültürel emperyalizm ve hegemonya aracına dönüşmesine karşı olmak gerekir. Dizilerin düşünen insanı ve toplumu mekanikleştirmesine, tüm zamanını dolduran bir yayın politikası ile zihinleri-yaşamları işgal aracı olarak kullanılmasına son vererek, iletişim araçlarının, ağlarının hakikat olgusunu tahrip etmeyecek etik-estetik bir duyarlılıkla yeniden düzenlenmesini gerektirir.

Toplumsal tarihe, kültüre, doğa ve insanın varoluş etiğine; iyi, güzel, doğru yaşama; özgür ve demokratik toplumsal gelişime hizmet eden dizi/filmler, televizyon programları; özgürlük bilinci, ahlakı ve insan iradesinin gelişimine hizmet eder. Tarihsel ve toplumsal bilincin gelişmesi ve güçlendirilmesine; devletli uygarlık tarihinin karanlıkta bıraktığı hakikatin aydınlatılmasına hizmet eden düşünsel, sanatsal üretime ve bunun gelişen teknoloji ile tüm insanlıkla paylaşılmasına kim karşı olabilir? Köleleştirmeyen, egemen kültürü ve yaşam tarzını eleştiren, paylaşım kültürünü teşvik ederek toplumsal kültürü canlandıran, yayan ve hakikat yitimine 'dur' diyen yayınlar, senaryoları geliştirme, devlet ve iktidarcı sistemle mücadeleyi göze almayı gerektirir. Bu alanda da mücadeleyi geliştirerek, liberalizmin yaydığı zehirli ideolojiler olan cinsiyetçilik, dincilik, milliyetçilik, bilimcilik, ailecilik, hanedanlık, bireyciliğe karşı; kadının, toplumun direnme gücünü, enerjisini ortaya çıkaran programlar, film/diziler yapmak mümkündür. Eleştiri gücü alternatifini üretme ve yaşamsallaştırma ile anlam kazanır. Bu uzun soluklu bir mücadele olduğu kadar, toplumsal

direngenliğin gücünü hissetmeyi ve yaratıcı bir üretime dönüştürme amacına kilitlenmeyi gerektirir. Sadece maddi imkan veya imkansızlıklarla ilgili bir durum değildir. Öldüren, hiçleştiren duygu sömürgenliğine karşı, yaşatan, güzelleştiren, özgürleştiren duygu yüceliğine erişme arayışının büyüklüğü ile ilgili bir durumdur. Bu mücadelenin imkanlarını ve koşullarını yaratmak, verili sistemin sunduğu metalaştıran-mekanikleştiren-tüketen piyasa seyircisi olmayı reddetmek; sistem karşıtı mücadeleyi yükseltme tutarlılığı ve tavrında kilitlenmiştir. Bu eleştirel tutumun farkında olan sistem; savaş, haksızlık, doğa yıkımı gibi konuları eleştirel bakış açısı ile ele alır gibi görünen ancak, sorunu ve çözümünü sömürü sisteminden uzaklaştıran, bireylere indirgeyen kurguları öne çıkarmaktadır. Bu liberalizmin ince oyunu, sızmalı siyasetinin bir parçasıdır. Eleştiri ve tepkilerin farkında olan egemen sistem her konuda kendini şeker-şerbet yaparak kişilik ve yaşamlarımıza sızma, ele geçirmede ustalaşmıştır.

Alternatifleri toplumsal kültürün derinliklerine inerek de güncelleyebiliriz. Televizyon, internet gibi bilişim araçları yokken de toplumun bir eğlence anlayışı vardı. Moralini, çoşkusunu, üretimini paylaşım biçimi, ilişkileri vardı. Parçalayan, bireycileştiren değil, ortak duygu ve düşünceyi besleyen bir karakter taşır. Herkesi ateşin etrafında oluşturulan sohbete, türküye, dansa katan bir eğlence, moral gücünün birleştirici, toplumsallaştıran geleneğin izini süren paylaşım ortamlarının yaratıcılığını taşır. Çalışma, üretim, dinlenme ve paylaşım zamanlarını birbirinden koparmayan toplumsal ilişkiler bütünlüğü, toplumsal enerjiyi akışkan, bireyi güçlü, moralli, özgür kılar. Modernite kültürüne karşı, devrim ve direniş değerlerinin kültürleşmesi, etik-estetik yaşam gücüne kavuştukça iyi ve güzelin yolunu açmaktadır. Liberalizmin "ben"i toplumdan, devrimden, mücadele ve örgütlülüğten uzaklaştırmaya kilitlenmiş sistematik kurgusunu boşa çıkarmak, "biz" zemininden yola çıkarak tarihsel, kültürel, yaşamsal zenginlikleri tanıma, bilme ve paylaşmanın günlük ilişki ve mücadelesine dayanır. Devrimler, kültürel, sosyal devrimleri geliştirdiği, bir yaşam kültürüne dönüştürdüğü oranda süreklileşir,

yenilemez. Kürdistan özgürlük mücadelesinin yarattığı rönesans ruhu, coşkusu ve heyecanını özgürlük etiği, kültürel çiçeklenme-baharlaşma ve sosyal yaşam estetiği ile özneleşmenin yaratıcı yöntemleri, keşifleri ile yaşamsal kılmak mümkündür. Yaşamı verili sunumlarından-kurgularından arındırma ve anlamlandırma mücadelesinin en temel sorunu, bu kültürleşme ve özgürleşme diyalektiğinde çözüme kavuşmaktadır.

Küresel hegemonyanın hakim kılınmasının en etkili endüstrisi, maddi ve manevi kazanç-kar alanı olan; toplumsuzlaştıran, bireysizleştiren, özgürlüksüzleştiren bu kültürel saldırı biçimine karşı büyük bir bilinç-toplumsal kültür hareketi ile karşı koymak, varoluşumuza sahip çıkmak anlamına gelmektedir. Kültürel devrimi kişilik ve toplumsal yaşam alanlarında gerçekleştirmek, kuru-kaba eleştirinin ötesine geçmeyi gerektirir. Bunun zengin mücadele yöntemlerini geliştirmek, deşifre etmek, boşa çıkarmak ve en önemlisi tavır sahibi olarak reddetmek gerekmektedir.

Kan, şiddet, tecavüz kusan dizi/film/programları öncelikle reddederek, 'dur' diyerek, yaşamımıza, beynimize müdahaleyi engelleyerek, izlemeyerek ve izletmeyerek bilinçli ve örgütlü bir eylemin/tercihin sahibi miyiz, değil miyiz? Sistemin ideolojik, kültürel saldırısına açık kapı bırakıyor muyuz, bırakmıyor muyuz? Evimize, elimize, masamıza zehir, ölüm, kan saçan kurgu-teknolojiyi değil, moral, coşku ve yaşam enerjisi kazandıran bilimsel-toplumsal-teknolojik üretimleri almayı tercih etmeliyiz. Bu bağımlılık-tüketim biçiminden, kendini kandırmaktan, kurgu-simülasyon-sanal olandan kurtulmanın yolu, hakikatle doğru bağ kurmaktan ve hakikat mücadelesinden geçer.

Abdullah Öcalan, hakikati nerede ve nasıl bulmalıyız, sorusunu sorarak; "Bir şeyi nerede kaybettiysen, ancak orada arayarak bulabilirsin... Hakikat ancak toplumsal olabilir. Uygarlık süreci ahlaki ve politik toplumu aşındırıp sömürü ve iktidar tekeline kapattıkça, toplumsal hakikat yitirilmiş demektir. Yitirilen, ahlak ve politik değerlerle yitirilmiştir. Tekrar bulmak istiyorsan, kaybettiğin yerde arayacaksın. Yani uygarlık ve moderniteye karşı ahlaki ve politik toplumu, onun gerçekliğini arayacaksın,

bulacaksın. Bununla da yetinmeyeceksin; tanınmaz hale getirilen varoluşunu yeniden inşa edeceksin. O zaman göreceksin ki, tarih boyunca kaybettiğin altın değerindeki bütün hakikatleri tek tek buluyorsun. Bu temelde daha mutlu olacaksın. Bunun da ahlaki ve politik toplumdan geçtiğini anlayacaksın”¹⁸ diyor.

Mutluluğun kaynağı, bireysel varoluşunu toplum ve tarihsel temele dayandıran inşa sürecinden geçiyor. Bu büyük bir mücadele anlamına gelmektedir, özgürlük mücadelemizin temel amacı da budur. Direniş kültürü ve değerlerini anlamsızlaştırma, köksüzleştirme inası, dizi kültürü ile yayılan modern mitlere, tanrılara, yalan dünya ve sahte yaşam kurgusuna karşı, uygarlık ve modernite yalanlarını bir bir açığa çıkarmak; doğru, iyi, güzel yaşamı örnek mutluluk kaynağıdır. Korku ve çaresizlik imparatorluğuna karşı, cesaret ve çözüm gücü olan milyonların bilinçli, örgütlü iradesini çıkarmak, özgür irade sahibi olmak; şiddet-sömürü-ölüm tekellerine karşı, ahlaki-politik-estetik yaşam gücü ve kültürü ile direnerek varoluşumuzu yeniden inşa edebiliriz.

Jean Baudrillard “Anlamla saldırıyı, anlamla öldürürler” demektedir. Uygarlık ve modernite güçlerinin en büyük saldırısı, anlam gücüne dönüktür. Yaşamın, dünün-bugünün-geleceğin, toplumun, tarihin, insanın anlam yitimi... Anlam kaybolursa, maneviyat üzerine kurulan insan ve toplum gerçeği büyük ve doldurulamaz bir boşluğa sürüklenir. Jineolojinin anlam bilimi olarak ortaya çıkması da böyle bir boşluğun ve ihtiyacın ürünüdür. Anlam gücü, yaşam gücüdür, toplumsallıktır. Kadının varoluşuna dayatılan anlamsızlık, değer yitimi, yaşamın ve toplumun varoluşuna dayatılan değersizlik ve anlam yitimidir. Bütün dizi/film senaryolarında en büyük saldırının kadına, toplumsallığa, ahlaka, kültüre, yaşama dönük geliştirilmesi bu anlam ve değer bağı ile ilgilidir.

Metaya dönüştürülen, alınıp-satılan yaşamlar, bedenler, duygular, modernite-şehir kültürü ve yaşamını, kapitalizmi-burjuva kültürünü, liberalizmi hakim kılma operasyonları, anlam ve değer

18. A. Öcalan/ Özgürlük Sosyolojisi

yitimini sonuca götürmek, köksüzlük-hiçlik içine çekilen toplumu boğmayı amaçlar. Şiddet, güdüsellik, milliyetçilik, korku, macera, dram, dincilik, bilimcilik, polis, mafya, silahşör, ajan, savaş ve terör vb bu dipsiz karanlık kuyunun ağzındaki ışığı, aydınlığı görmemek, göstermemek içindir. Bu yüzden esas savaş anlam yitimini derinleştirmeye, umutsuz, inançsız kılmaya dönükse, en büyük mücadele de anlamlı yaşam mücadelesini geliştirmektir. Her şeyi anlamsızlaştırarak iktidar-devleti yüceltmek isteyenleri, “anlamla öldürmek”, anlamlı yaşam eylemidir. Anlam, maneviyat, ahlak, kültür, politika bütünlük içindedir. Bu bütünlüğün parçalanması, toplumsal parçalanma, yabancılaşma ve tükenişe götürür. Tükeniş ve tüketimi durdurabilmek, anlam gücünü yaşam gücüne dönüştürmekle mümkündür.

Gerçeğin analitik ve duyumsal yanını birleştirmekle yetinmemek gerektiği üzerinde duran Abdullah Öcalan, “mutlaka ahlaki ve politik yaşamayı her anımıza ve mekanımıza taşımadıkça, kolayca boşa çıkarılabileceğimizi” vurgulamaktadır. Sanal yaşam ve dünya algısının hükmettiği “medyakeş toplum” gerçeğini aşmak; an’ı yaşama ve ölüm felsefesine karşı, her anımızı bilinçli, örgütlü, iradeli, özgür kılma mücadelesi ile mümkündür.

Kültür endüstrisinin özerk, bağımsız, bilinçli yargılarda bulunan ve kendi kararlarını veren bireylerin ortaya çıkmasını engellediğini belirten Adorno, “Oysa bu bireyler, yalnızca reşit kişilerde varlığını koruyabilen ve kendini geliştirebilen demokratik bir toplumun ön koşuludurlar” der. Film/dizi filmler ve diziye dönüşen programlar, toplumu düşünceden uzaklaştırarak refleksiz kılmakta, özgürlük arayışının önünü almaktadır. Birey ve toplumu nesneleştiren, seyirci, tüketiciye dönüştüren; zaman, mekan ve toplumsal ahlaki değerlerden koparan kurgu-aldatmaca-sanal dünyanın dışına çıkarak, gerçeklerle yüzleşme cesareti ve mücadele gücünü geliştirmek önem taşımaktadır. Özneleşen birey, iktidar-devlet oyunlarını bozarak, demokratik toplumu inşaya öncülük edebilir. Ölme-öldürmeyi, kaderci zihniyeti, şiddet ve sömürüyü, iktidara boyun eğmeyi yaşam felsefesi olarak dayatan küresel hegemonik güçlere karşı, yaşam, emek ve üretim bağına güçlendirmek, yeniden

anlamlandırmak gerekmektedir. Çalışma ve emeği sömürükar alanından çıkarıp toplumsallaştırarak, bir zevk, coşku ve özgürlük alanına dönüştürerek egemenlik oyunlarını bozabiliriz. Kadına, çocuca, topluma, halklara şiddetin, doğaya talanın önüne geçebiliriz. Sanal dünyada sunulan bir yüzü pembe dizi, diğer yüzü kan-revan-şiddet, korku çelişkisi-yalanı-kandırmacasını aşabilir, madalyonun gerçek yüzünü aydınlatırız.

Şiddet, tecavüz kültürü ve saldırganlığı öğreten, yayan dizi ve televizyon kültürüne karşı eylemli toplumsal refleksi örgütleyerek, farkındalık yaratmak, izin vermemek de bir mücadele biçimidir. Kaynağın kurutulması veya etkisizleştirilmesi, bilinçli bir tutumu, reddi gerektirir. Toplum tarafından reddedilmesi; şiddet toplumu, milliyetçi, militarist kişilikler yaratma ve faşizmi toplumsal bir karaktere dönüştürme kurgusunu boşa çıkarır. Toplumun maddi ve manevi kültürünün gelişmesine hizmet eden bilgi, yaşam ve üretim kaynaklarına “evet”, toplumsuzlaştıran, tarihsizleştiren, insansızlaştıran tüketim kaynaklarına “hayır” diyerek başlayabiliriz. Neyin izlenip neyin izlenmeyeceğine karar veren bilinçli, örgütlü bir tutumu ve tercihi günlük yaşamın bir parçasına dönüşmek önemlidir. Nasıl bir yaşam, kişilik, toplum ve gelecek istediğimizle bağlantılı; dayanacağımız epistemoloji, kültür ve moral kaynaklarımızın ne olacağı sorusu devreye girer. Seyirci, tüketici, kaderci, kitleleşen bir toplum ve kişilik mi, yoksa müdahaleci, mücadeleci, üretici, değiştirici ve özneleşen birey ve toplum mu olacağız? Özgürlük, demokrasi, ekolojik yaşam mı çekim merkezimiz, yoksa kölelik, devlet-iktidar, kapitalist endüstriyalizm mi? Şiddet, tecavüz, savaş ve ölümü kutsayan endüstri tekellerinin pasif seyircisi değil; beynimizin, yüreğimizin ve bedenimizin bütünlüğüne zarar vermeyen; iyi, güzel, doğru yaşamın aktif öncüsü, öznesi olalım!

“Aslında bir doyum olmayan bu doyumlara sıkı sıkıya sarılmaktan vazgeçtikleri anda, yaşamlarının tamamen çekilmez olacağını sezinliyor, ama bunu kendilerine itiraf edemiyorlar” diyor Adorno... İtiraf etmeye korkmayalım, gerçek yaşamların ve doyumların yoluna koyulalım.

Yararlanılan Kaynaklar;

1. Jean Baudrillard/ Simülakrlar ve Simülasyon, 1982/ Doğu Batı Yayınları, 2011
2. Neil Postman/ Televizyon Öldüren Eğlence/ Ayrıntı Yayınları
- 3.Theodor W. Adorno/ Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi, 1963/ İletişim Yayınları
4. Abdullah Öcalan/ Özgürlük Sosyolojisi, 2008
5. Pierre Bourdieu/ Televizyon Üzerine, 1996
6. Maria Mies/ Ataerki ve Birikim
7. Nurçay Türkoğlu Derleyen ve Çeviren/ Kitle Kültürü (1950-1960), 1985
8. İrfan Erdoğan/ Popüler Kültürde Gasp ve Popülerin Gayri Meşrurluğu/ Doğu Batı Dergisi, 2001/ Sayı:15
9. Abdullah Öcalan/ Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü Kültürel Soykırım Kısacında Kürtleri Savunmak, 2011
10. Ünsal Oskay/ Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri, 2005/ Der Yayınları
11. Emre Kongar/ Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, 2004/ Remzi Kitabevi
12. Abdullah Öcalan/ Kapitalist Uygarlık 2 Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı, 2009

İnternet kaynakları;

- <https://www.psikolojiagi.com/televizyon-dizilerinin-gunluk-yasamimiza-etkisi>, 2017
- <https://www.haberturk.com/medya/haber/86922-gumus-bosanmalari-artirdi,21.07.2008>

